

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΙΟΥΛΙΟΥ, 1860.

ΤΟΜΟΣ ΙΑ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 248.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΝΙΚΟΥΣΗΣ

ὑπό Κ. Παπαρρηγοπούλου.

(Συνήχ. καὶ τέλος. ἴδε φυλλάδ. 246 καὶ 247.)

Οὕτω παρίσταναι λαλήσαντα τὸν γραμματέα τοῦ Γάλλου ναυάρχου ὁ Καντεμίρης, ἔπειτα δ' ἐπιφέρει τὰ ἑξῆς.

« Τὸ κατ' ἐμέ, ἐξηκολούθησεν ὁ Παναγιώτης, ἐπειδὴ, ὡς χριστιανὸς καὶ ψυχῆ τε καὶ σώματι εἰς τὰ συμφέροντα τῆς πίστεώς μου ἀφωσιωμένος, δυσχεραίνω διὰ τὴν τοιαύτην τῶν πραγμάτων ἐκβασιον, ἐβασάνισα τὸν νοῦν μου ἵνα ἐπινοήσω πῶς τοιαῦται συμφοραὶ δύνανται ν' ἀποτραπῶσιν ἀπὸ τῶν ὁμοπίστων μου. Ἀφ' ἐνὸς θεωρῶ ὅτι, ἂν δὲν δεχθῆτε τοὺς Γάλλους εἰς τὴν πόλιν σας, οὗτοι θέλουσιν ἀμέσως ἐνωθῆ μετὰ τῶν Τούρκων καθ' ὑμῶν ὥστε ἀποβάλλοντες τὴν συνδρομὴν αὐτῶν, οὐ μόνον θέλετε προσβάλλει αὐτοὺς προσωπικῶς, ἀλλὰ θέλετε θεωρηθῆ καὶ ὡς κοινοὶ τῆς χριστιανωσύνης ἔχθροι, καὶ μετὰ τῆς Κανδίας θέλετε συναπολέσει πᾶσαν ὑπόληψιν. Ἀφ' ἑτέρου δέ, δεχόμενοι τοὺς Γάλλους, αἵτινες προσέρχονται ὡς φίλοι καὶ ἐπικουροὶ, αἰσθάνομαι, καὶ ὑμεῖς τὸ αἰσθάνεσθε κάλλιον ἐμοῦ, ὅτι θέλετε ἐπισπάσει καθ' ὑμῶν τε καὶ κατὰ τῆς δημο-

κρατίας ὑμῶν συμφορὰς μεγάλας. Διότι ἔχετε ἐνταῦθα συνηγμένους τοὺς ἐπιφανεστέρους τῶν εὐπατριδῶν τῆς Ἑνετίας καὶ τὸ κράτιστον τοῦ στρατοῦ, ὥστε, ἂν ἅπαντες οὗτοι οἱ ἄνδρες, ἢ πέσωσι μαχόμενοι, ἢ ἀπαχθῶσιν αἰχμάλωτοι εἰς τὴν Γαλλίαν, ἢ ἐν Ἰταλίᾳ ἐπικράτείᾳ σας θέλει γίνεαι εὐχερῶς βορὰ τῆς δυνάμεως ἐκείνης. Χὰς ὁμολογῶ, ὅτι ποτὲ δὲν εἶχα μεγάλην ὑπόληψιν εἰς τὴν καλὴν πίστιν τῶν Γάλλων, οἵτινες, ἐπὶ τῷ προσχῆματι τῆς φιλαφροσύνης, ἀπατῶσιν ὅλον τὸν κόσμον· εἶμαι δὲ σταθερῶς πεπεισμένος ὅτι θέλουσιν ἐπιβουλευθῆ καὶ τοὺς ἀντιπάλους σας, ὅπως ὑμᾶς, καὶ ὅτι ὁ σκοπὸς τῶν εἶναι νὰ ἀποβάλλωσιν ἀπὸ τῆς νήσου πρῶτον τοὺς Ἑνετοὺς ἔπειτα τοὺς Τούρκους, ἵνα προσθέσωσι τὸ λαμπρὸν ταῦτο βασίλειον εἰς τὰς ἄλλας αὐτῶν ἀδίκους κτήσεις· κατορθώσαντες δὲ τοῦτο ἅπαξ, πιστεῦσατέ με ὅτι θέλει εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξωσθῶσιν ἐντεῦθεν. Ὅθεν, ἐπειδὴ δὲν εἰμπορεῖτε νὰ ἀνθεξήτε ἀκόμη πολὺ καὶ εἶναι ἀφρευκτον νὰ πέσητε μετ' ὀλίγον εἰς τὰς χεῖρας ἢ τῶν Τούρκων, ἢ τῶν Γάλλων, εἰς ὑμᾶς ἀπόκειται νὰ κρίνητε τί τὸ προτιμότερον· ἢ νὰ ὑποκύψητε δηλαδὴ εἰς τὸν ζυγὸν τῆς Γαλλίας διακινδυνεύοντες ἴσως τὴν τύχην καὶ ὅλου τοῦ ἐπιλοίπου κράτους σας, ἢ νὰ συμβιβασθῆτε ἐπὶ τοῦ παρόντος μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν ἐπὶ ὅροις ἐντίμοις, ἐπισυλαττόμενοι νὰ ἀνακτήσατε τὸ κτήμα σας εὐχερῶς, καθ' ἣν ἐποχὴν ἤθελον οὗτοι περιπλᾶκῃ εἰς ἕτερόν τινα πόλεμον. Ἴδου τί εἶχα νὰ σας κοινοποιήσω, ὁρμώμενος, ὡς βλέπετε, ἀπὸ ζήλου κα-

θαρού ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἀπὸ ἀγάπης πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς μου, εἰς οὐδὲν δὲ λογιζόμενος τὸν κίνδυνον τῆς ζωῆς μου καὶ τὴν θυσίαν τοῦ παρὰ τῆ Ἱψλῆ Πύλῃ ἀξιώματός μου, ὅπερ θαρρύνωντας δύναμαι νὰ εἰπῶ ὅτι δὲν εἶναι μικρὸν. Σὺς ἀφίνω λοιπὸν νὰ ἀποφασίσῃς ἐν τῇ συνέσει σου, τί δύνασθε καὶ ἀφείλετε νὰ πράξῃτε ἐπὶ τοῦ προκειμένου πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος ὑμῶν. »

Μετὰ τὴν συνδιάλεξιν ταύτην ὁ Παναγιώτης ἐπανῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον, ἐξακολουθεῖ ὁ Καντεμίρης. Ὁ δὲ Μοροζίνης, λησμονήσας τὸν ὄρκον, ὃν ἔδωκε τοῦ νὰ μὴ εἰπῇ εἰς κανένα τὰ διακοινωθέντα εἰς αὐτόν, συνεκάλεσε τὴν αὐτὴν ἐσπέραν τοὺς στρατηγούς τῆς φρουρᾶς καὶ τοὺς κυριωτέρους τῶν πολιτῶν, καὶ ἐκθέσας εἰς αὐτοὺς τὴν μετὰ τοῦ Παναγιώτη συνδιάλεξιν, ἠρώτησε τί φρονοῦσι περὶ τοῦ πρακτέου. Οἱ δὲ, βασιανίσαντες ἐπιμελῶς τὴν ὑπόθεσιν, ἀπεφώνησαν ὁμοθυμαδὸν ὅτι προτιμότερον νομίζουσι νὰ παραδοθῶσιν εἰς τοὺς Τούρκους, ἐὰν ᾖναι δυνατόν νὰ ἐπιτύχωσι συνθήκην ἐντιμον, ἢ νὰ ἐκτεθῶσιν εἰς μακρὰν καὶ αἰσχροὴν αἰχμαλωσίαν. Τὴν ἐπιούσαν ὁ Παναγιώτης, δεηθῆς εἰς τὸν μέγαν βεζύρην ὅσα πρὸς τὸν Μοροζίνην ἐλάλησε, προσέθηκεν ὅτι ἵνα πεισθῶσιν ἐτι μᾶλλον οἱ ἀθυμήσαντες Ἐνετοί, δὲν ὑπολείπεται εἰμὴ νὰπραχθῇ τὸ ἐξῆς τοῦτο. Αὐθμερὸν τὸ ἐσπέρας εἴκοσι τῶν μεγαλητέρων πλοίων τοῦ τουρκικοῦ στόλου νὰ ἐκπλεύσωσιν ἐν πάσῃ μυστικότητι πρὸς τὴν νῆσον Κύπρον· καὶ ἀφού ἀπομακρυνθῶσιν εἰς διάστημα εἴκοσι περίπου μιλίων, νὰ ἀνακάμψωσι φέροντα γαλλικὴν σημαίαν. Ὁ βεζύρης εὗρεν ἀριστον τὸ ἐπιπόνημα, ἔδωκεν ἀμέσως τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς, καὶ κατ' αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ἐσπέρας, οὐρίου ὄντος τοῦ ἀνέμου, ἐξέπλευσαν τῶ ὄντι τὰ πλοῖα. Ἐπανερχομένων δὲ αὐτῶν, πλοῖα ἰσάριθμα ἀντεπεξῆλθον εἰς ἀπάντησίν των, καὶ ἅμα ἐπλησίασαν αἱ δύο μοῖραι, ἐχαιρετίσθησαν ἀμοιβαίως κατὰ τὸ ἔθος· μετ' ὃ ἡ φέρουσα τὴν γαλλικὴν σημαίαν μοῖρα εἰσῆλθεν εἰς τὸν λιμένα ὁμοῦ μετὰ τῆς τουρκικῆς. Οἱ σκοποὶ τοῦ φρουρίου, ὅτε κατὰ πρῶτον διέκριναν τὰ νομιζόμενα γαλλικὰ πλοῖα, πιστεύσαντες ὅτι ἐρχονται εἰς βοήθειαν τῆς πόλεως, διεσάλπισαν ἀμέσως τὸ γεγονός, πολλὴν προξενήσαντες εἰς τοὺς κατοικοὺς χαρὰν. Ἐπειτα, ἐξεληθούσης τῆς ὑπὸ τουρκικὴν σημαίαν μοῖρας, περιέμενον νὰ ἴδωσι ναυμαχίαν τινὰ, ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως τῆς ὁποίας ἐξηρτήτο ἡ τύχη των. Ἀλλ' ὅτε μετ' ὀλίγον αἱ δύο μοῖραι συνεισῆλθον ἐν εἰρήνῃ εἰς τὸν λιμένα, ἀφού ἀντήλλαξαν ἀμοιβαίον χαιρετισμὸν, ἡ χαρὰ μετεβλήθη εἰς ἀνησυχίαν. ἡ δὲ φρουρὰ τῆς Κανδίας δὲν ἤξευρε πῶς νὰ ἐξηγήσῃ τὴν παράδοξον ταύτην τῶν Γάλλων διαγωγὴν. Τότε ὁ Μοροζίνης, καθὼς καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι εἰς οὓς εἶχον διακοινωθῆ οἱ λόγοι τοῦ Παναγιώτη, δὲν ἐδίστασαν νὰ πιστεύσωσιν ὅσα οὗτος εἶχε προειπεί· καὶ πεπεισμένοι πάντες, ἀρχηγοί, στρατιῶται καὶ λαός, ὅτι οὐδεμία ὑπῆρχεν ἐλπίς σωτηρίας, ἐθεώρησαν προτιμότερον νὰ ἀναθέσωσιν ἑαυτοὺς εἰς ἐχθροὺς ὁμολογουμένους ἢ εἰς φίλους ἀπατεώνας. Ὅθεν, ἀνευ

πλειοτέρας ἀναβολῆς, ὁ Μοροζίνης ἐπέμπευε αὐθμερὸν δι' ἀκατίου δύο ἀνδρας φέροντας τὰ τῆς εἰρήνης σύμβολα πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην, ἵνα καθικετεύσωσιν αὐτόν νὰ συναίνεσῃ ὥστε, ἐν τότῳ τινὲ κειμένῳ μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ τοῦ στρατοπέδου, νὰ συνέλθωσιν οἱ κυριώτατοι ἐκτετέρωθεν ἀξιωματικοί, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ συνομολογήσωσι τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως. Ὁ βεζύρης ἐσπευσε νὰ παραδεχθῇ τὴν πρότασιν καὶ διώρισεν ἐν τῷ ἅμα τοὺς ἐπιτρόπους αὐτοῦ, ἐν οἷς καὶ αὐτὸν τὸν διερμηνεῖα Παναγιώτην, οἵτινες ἦλθον εἰς λόγους πρὸς τοὺς πληρεξουσίους τῶν Ἐνετῶν, εἰς σκηνὰς στηθείσας κάτωθεν τοῦ λευκοῦ πύργου. Μετὰ μακρὰν δὲ ὀπισθοῦν συζητήσιν, οἱ τελευταῖοι ὑπέσχεοντο νὰ παραδώσωσι τὸ φρούριον, ἐπὶ τῷ ὄρω ὅτι θε.εἰ ἐπιτραπῇ εἰς πάντας τοὺς ἐν αὐτῷ, στρατιώτας τε καὶ πολιτάς, Ἕλληνας καὶ Φράγκους, νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὰ ἴδια μετὰ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν καὶ τῶν πραγμάτων καὶ, κυρωθείσης τῆς συμβάσεως ταύτης ὑπὸ τοῦ βεζύρη, ἀπέπλευσεν ὁ Μοροζίνης, καταλιπὼν εἰς τοὺς Τούρκους τὴν πόλιν ἔρημον σχεδὸν κατοίκων.

Ταῦτα ἱστορήσας ὁ Καντεμίρης, ὁμολογεῖ ὅτι ἡ ἀφήγησις αὐτοῦ διαφέρει αὐσιωδῶς τῶν κοινῶς περὶ τοῦ γεγονότος τούτου παρὰ τοῖς χριστιανοῖς λεγομένων· καὶ δὲν προτιθεμαι, ἐπιφέρει νὰ ἀναίρωσιν τούτους, ἀλλὰ συγχρόνως δὲν βλέπω διατί ἠθέλωμεν ἀπορρίψαι ἐντελῶς τὴν ἀνωτέρω ἐκθεσιν. Εἰς οὐδένα τῶν γνωσκόντων τὴν πονηρίαν τῶν Ἐνετῶν θέλει φανῆ παράδοξον, ὅτι, καυχώμενοι πάντοτε ἐπὶ ἐξόχῳ συνέσει, ἠσχύνθησαν νὰ ὁμολογήσωσι τὴν ἀπάτην εἰς ἣν ἦδη περιέπεσον καὶ ἀπέφυγον νὰ διαδώσωσι τὴν καθάραν περὶ τούτου ἀλήθειαν. Καὶ ἔπειτα, προστίθησιν, ἰδοὺ φέρω μάρτυρα τῶν λόγων μου αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν Μαζοῦδ, ὃν ὁ Παναγιώτης μετεχειρίσθη εἰς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν. Τὴν ἀνωτέρω περιεργον ἐκθεσιν ἤκουσα ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ μαρτυρία ἔχει τοσοῦτον πλειότερον βῆρος, ὅσον οὗτος, ὑπηρετήσας ἐπὶ εἰκοσιτέσσαρα ἔτη εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ πατρὸς μου Κωνσταντίνου Καντεμίρη καὶ τοῦ ἀδελφοῦ μου Ἀντιόχου, προήχθη, ἔνεκα τῶν μακρῶν καὶ πιστῶν αὐτοῦ ἐκδουλεύσεων, μέχρι τοῦ ἀξιώματος τοῦ Ποστελνίκου.

Ταῦτα ὁ Καντεμίρης. Ἀλλ' ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι, ἡ ὁ Μαζοῦδ ἐκεῖνος δὲν ἤξευρε τί ἔλεγε εἰς τὸν ἱστορικόν μας, ἡ ὁ ἱστορικὸς διηγήθη τὰ πράγματα ἄλλως ἢ ὅπως ἤκουσεν αὐτὰ παρὰ τοῦ Μαζοῦδ· διότι, ἵνα τὰ λοιπὰ πάντα παραλίπωμεν, ἡ ἐκθεσις τοῦ Καντεμίρη προϋποτίθησιν ὅτι ὁ γαλλικὸς στόλος δὲν ἦλθεν εἰς βοήθειαν τῶν Ἐνετῶν· καὶ ὁ μὲν ἀναμφισβήτητον εἶναι ὅτι ὁ γαλλικὸς οὗτος στόλος, μετὰ τῆς περὶ τῆς ἐπικουρίας ἦν ἐφερεν ὑπὸ τοὺς δούκας Βωφόρτ καὶ Ναυάλ, ἐφθασεν εἰς Κανδίαν περὶ τὰ τέλη Ἰουνίου 1669· ὅτι οἱ ὀρμητικοὶ Γάλλοι, μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὴν ἄμυναν, ἀντεπεξῆλθον κατὰ τῶν πολεμίων ἐξω τοῦ τείχους, παρὰ τὰς συμβουλάς τοῦ Μοροζίνη· ὅτι εἰς τὴν ἔξοδον ταύτην ἀπέβαλον 500 ἀνδρας καὶ τὸν ἕνα

τῶν ἡγεμόνων, τὸν δούκα Βωφόρτ· ὅτι μετ' ὀλίγον ἐν γαλλικὸν δίκροτον κατεστράφη ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ πυρός, καὶ ὅτι τότε ὁ ἕτερος τῶν ἡγεμόνων δούξ Ναυάλ ἀπεφάσισε νὰ ὑποχωρήσῃ ἀπὸ τῆς Κανδίας, δύο περίπου μῆνας μόνον διατρίψας ἐν αὐτῇ· ἡ δὲ ἀναχώρησις αὐτῆ τοῦ γαλλικοῦ στόλου καὶ στρατοῦ, ἡ συμβάσα περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου τοῦ 1669, συνετέλεσεν εἰς τὴν μετ' ὀλίγας ἡμέρας παράδοσιν τῆς πόλεως. Ὡστε ἡ ἱστορία ἐκείνη τοῦ Καντεμίρη στερεεῖται πάσης βῆσεως, καὶ ὅσα οὗτος διηγείται περὶ τῶν μηχανημάτων, δι' ὃν ὁ Παναγιώτης Νικουσης προέλαβε δῆθεν τὴν ἀφίξιν τῆς γαλλικῆς ἐπικουρίας, εἶναι ἀναγκαίως καθαρὸς μῦθος.

Ἀλλὰ εἰς τί συνίσταται λοιπὸν ἡ θρυλλουμένη ἐκείνη ἐξαίρετος συνδρομή, ἣν ὁ Παναγιώτης Νικουσης παρέσχεν εἰς τὸν μέγαν βεζύρην κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κρήτης; Ὁ Ἀμμηρος, ὅστις ἀποκρούει εὐλόγως καὶ χλευάζει τὴν διήγησιν τοῦ Καντεμίρη, ὁμολογεῖ συγχρόνως ὅτι ἡ ἄλωσις τῆς Κανδίας διηκολύθη διὰ τῆς εὐγλωττίας ἣν ἀνέδειξεν ὁ Παναγιώτης κατὰ τὰς τελευταίας διαπραγματεύσεις. Ἀλλ' ἂν ἡ ἐνέργεια τοῦ διερμηνεῖα μας εἰς τοῦτο μόνον περιωρίσθη, οὐδεὶς θέλει ἀρνηθῆ ὅτι δὲν ὑπῆρξεν ἀξία τῆς μεγάλης φήμης, ἥτις ἐπεκράτησε περὶ αὐτοῦ ἐπὶ τῆς προκειμένης περιστάσεως. Διότι, διὰ τῶν μακρῶν καὶ ἐπιμόνων ἐπιθέσεων τοῦ Κιουπριλί, ἅπαντα τὰ τείχη τοῦ φρουρίου εἶχον μεταβλήθῃ εἰς σωρὸν ἐριπίων· μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Γάλλων, μετ' ὧν συναπέπλευσαν καὶ αἱ ναυτικαὶ μοῖραι τοῦ Πάπα καὶ τῆς Μελίτης, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀξιωματικῶν ἀνδρῶν, ὅσοι ἠδύνατο εἶτι νὰ ἐξακολουθήσωσιν ὑπὲρ τοῦ φρουρίου ἀμυνόμενοι, εἶχεν ἐλαττωθῆ τοσοῦτον, ὥστε ἡ παράδοσις κατήντησεν ἀναπόδραστον. Δὲν βλέπομεν λοιπὸν διατί λέγεται ὅτι ὁ Παναγιώτης συνετέλεσε πολὺ εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τούτο· διότι ὁ Καντεμίρης ἀνακράζει ὅτι ὁ Παναγιώτης κατώρθωσε, διὰ τῆς ἐπιτηδειότητος αὐτοῦ, ὅτι εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν πεισματωδέστατος πόλεμος καὶ χεῖμαρροι αἱμάτων δὲν εἶχον δυνθῆ νὰ ἐπιτύχωσι· διατί, καὶ τοῦ Καντεμίρη τὰς μεγαληγορίας ἐὰν ἀφήσωμεν κατὰ μέρος, αὐτὸς ὁ Ἀμμηρος, ἐκτὸς τοῦ προπαρθεμένου χωρίου, ἀλλοῦ που ρητότερον ἀξιοῖ, ὅτι ὁ Παναγιώτης προσήνεγκεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου *μεγάλῃ ὑπηρεσίᾳ* εἰς τὴν Ἱ. Πύλιν· καὶ ἀνάγκη ἄρα νὰ ἀναζητήσωμεν εἰς ἑτέρας τοῦ ἀνδρὸς ἐνεργείας τὴν περὶ αὐτοῦ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην διαθρυλληθεῖσαν πολλὴν φήμην.

Ἀσφαλεῖς καὶ ἐμφορτύρους περὶ τούτου εἰδήσεις δὲν ἔχομεν· ἀλλ' ἀρκεῖ ἴσως νὰ ἀναπολήσωμεν ἐπὶ μικρὸν τὰ κατὰ τὴν Κρήτην ἐπὶ τῶν χρόνων ἐκείνων, ἵνα ἐφθάσωμεν εἰς πιθανόν τι καὶ εὐλογον συμπέρασμα.

Ἰπὸ τὴν ἐνετικὴν κυριαρχίαν, αἱ τέσσαρες μεγάλαι τῆς Κρήτης ἐπαρχίαι περιεῖχον ὑπὲρ τὰς 200,000 κατοίκων. Ἐκ τούτων ὑπῆρχον μὲν καὶ τινες Ἰουδαῖοι καὶ Ἀρμένιοι, καὶ τῆς Ἀράβων φυλῆς ἐγκατασταθεῖσα εἰς τὴν νῆσον ἐν τῇ 12ῃ ἑκατον-

ταετηρίδι, ἀλλὰ οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων ἦσαν ὁμολογουμένως Ἕλληνας. Ἡ ἐνετικὴ κυβέρνησις, μάλιστα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς πτώσεως τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικοῦ κράτους, οὐδὲν σχεδὸν ἐπραξε, καθάπερ προείπομεν, τὸ δύναμενον νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν ὕλικὴν τοῦ τόπου προκοπὴν καὶ εἰς τὴν θεοραπίαν τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ ἀξιώσεων· οὐδὲν ἤττον, διὰ τῆς εὐφροίας τῶν ἀνθρώπων, διὰ τὸ σχετικῶς ἐπεικὲς τῆς ξενικῆς ἐκείνης κυριαρχίας, καὶ διὰ τῆς φυσικῆς τῶν πραγμάτων ἀναπτύξεως, ἡ Κρήτη ἀπέβη κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην μίαν τῶν εὐπορωτέρων καὶ τῶν ὀλιγώτερον ἀπαιδευτῶν ἑλληνικῶν χωρῶν. Ἐν τῇ ἐκκαίδεκάτῃ ἑκατονταετηρίδι, οὐδεμία μὲν ὑπῆρχεν ἐν τῇ νήσῳ ἑλληνικὴ σχολή, ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν Κρούσιον· καὶ ὅμως πλεῖστοι τῶν λογίων Ἑλλήνων, τῶν περὶ τὰ τέλη τῆς ἑκατονταετηρίδος ταύτης καὶ μέχρι τῶν μέσων τῆς ἀκολουθοῦ διαλαμπάντων, κατήγοντο ἀπὸ τῆς Κρήτης. Ἴνα δὲ μὴ παρατείνωμεν ἐπὶ πολὺ τὸν λόγον ἀναφέροντες ἐνταῦθα πάντας ὅσοι ἢ περὶ θεολογικὰς συζητήσεις ἢ περὶ τὴν ἀρχαίαν φιλολογίαν διέτριψαν, περιορισθώμεν δὲ εἰς ἐκείνους μόνον, οἵτινες εἰς τὴν καθομιλουμένην γλῶσσαν ἠσχολήθησαν, ἵτις δὲν γινώσκουσι τὸν Πόρριον τὸν συγγραφεῖα τὴν πρώτην τοῦ νεωτέρου ἡμῶν ἰδιώματος γραμματικὴν, καὶ ἐκδόντα αὐτὴν ἐν Γαλλίᾳ, καὶ ἀπερωσάντα αὐτὴν εἰς τὸν περιφανῆ καρδινάλιον Richelieu· αἱ τραγωδίαι τοῦ Γεωργίου Χορτάτση, τὰ βουκολικὰ τοῦ Νικολάου Δημητρίου, τοῦ ἐξ Ἀποκορώνων, ὁ Ἐρωτόκριτος καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἢ ἀνάλογα ἔργα, μαρτυροῦσι τὴν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν ἐπίδοσιν τῆς τότε Κρήτης. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ Ἐρωτόκριτου Βιγκέντιος Κορνάρου φαίνεται Ἐνετὸς τὴν καταγωγὴν· ἀλλ' εἰς τὴν Κρήτην συνέβη ὅ,τι εἶχε συμβῆ καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον κατὰ τὴν τρισκαίδεκάτην καὶ τεσσαρεσκαίδεκάτην ἑκατονταετηρίδα· ἐὰν δηλαδὴ τινεὶ τῶν ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν ἐξιταλίσθησαν, ἄλλαι πάλιν ἰταλικαὶ οἰκογένειαι ἐξελληνίσθησαν, καὶ ὁ Κορνάρου ἔγραψε τὸν Ἐρωτόκριτον τοῦ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀπαρραλλάκτως καθὼς ὁ ἀνώνυμος μὲν, ἀλλ' ὁμολογουμένως ἐκ Φράγκων καταγόμενος ποιητῆς τῶν α' Χρονικῶν τῶν ἐν Μωρέα πολέμων τῶν Φράγκων ».

Καθὼς δὲ οὐδεμίαν ἑλληνικὴν σχολὴν ἐσύστησαν ἐν Κρήτῃ οἱ Ἐνετοί, οὕτω οὐδὲν ἐπραξαν καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ὕλικῆς τῶν κατοίκων προαγωγῆς, ὡς ἂν ἐφοβοῦντο μήπως ὁ λαὸς οὗτος εὐπορήσας ἀποβῆ μᾶλλον δυσκυβέρνητος. Τετρακόσιοι ξένοι εὐπατρίδαι ἐνέμοντο τὴν χώραν, ὡς δεσπότης καὶ κύριος, οἱ δ' Ἕλληνας κάτοικοι ἦσαν καταδεδικατωμένοι νὰ ὑπηρετῶσιν αὐτοὺς, νὰ φορολογῶνται καὶ νὰ ὑποτάσσωνται. Ἀλλ' ἐὰν ἡ χώρα ἔμενεν εἰς χεῖρας τῶν Ἐνετῶν, ἡ θάλασσα τούλαχιστον ἦτον ἐλευθερά. Πολλοὶ Ἕλληνας κάτοικοι τῶν κυριωτέρων τῆς Κρήτης πόλεων, ἐπίδοθέντες εἰς τὴν ναυτικὴν ἐμπορίαν, ἀπέκτησαν περιουσίας ἀξιοδύλου, καὶ ἐπεμπον τὰ τέκνα αὐτῶν ἐπὶ σκοπῷ ἐκπαι-

καὶ λαμπρόν· ὑπάρχουσιν ὁμῶς ἐποχαὶ ἢ περιστάσεις, καθ' ἃς εἰμῶθα καταδεδικασμένοι νὰ ἀρκώμεθα εἰς τὸ σχετικῶς χρησιμώτερον. Μήπως ἕτερός τις πολιτικός ἀνὴρ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ὅστις πολὺ καὶ δικαίως ἐξυμνήθη ἐπὶ τῆ συνέσει αὐτοῦ καὶ δεξιότητι, ἐπραξεν ἄλλο τι ὅτε, ὡς βεβαιούσι, συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἀνατεθῇ ἡ προστασία τῆς Ἑπτανήσου εἰς τὴν Ἀγγλίαν μᾶλλον ἢ εἰς τὴν Αὐστρίαν; Μόνος δὲ ὁ χρόνος θέλει ἀποδείξει τίς τῶν δύο, εἰς τὰς ἀναλόγους ταύτας περιστάσεις, ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ἢ ὁ Παναγιώτης Νικουῆς, ἐστάθμισεν ὀρθότερον τὰ μέλλοντα τῆς πατρίδος αὐτοῦ συμφέροντα.

Ἀλλ' ὁ βίος τοῦ Παναγιώτη Νικουῆς παρίσταν ἡμῖν ἕτερον τινὰ πρᾶξιν, ἧς ἡ λαμπρότης δὲν ἐπισκιάζεται δι' οὐδενὸς τῶν θλιβερῶν ἐκείνων αἰσθημάτων τὰ ὁποῖα, φυσικῶ τῷ λόγῳ, καταλαμβάνουσι πᾶσαν ἑλληνικὴν ψυχὴν ἐπὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κρήτης· ἡ δὲ πρᾶξις αὕτη εἶναι ὁ ἐπιτηθεῖος τρόπος δι' οὗ κατίσχυσε τῶν δύο ἰσχυροτέρων τῆς Εὐρώπης δυνάμεων, ἀποδοῦς εἰς τὸ γένος αὐτοῦ τὴν ἀποκλειστικὴν κατοχὴν τοῦ ἁγίου Τάφου. Ἐνταῦθα ὁ ἀνὴρ ἐθριάμβευσεν ὑπὲρ καθαροῦ καὶ ἀμέσου ἑλληνικοῦ συμφέροντος. Δὲν θέλομεν ἱστορήσει τὴν μακρὰν περὶ τῆς κατοχῆς τῶν ἱερῶν τόπων πάλιν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Αὐστροῦν περὶ τούτου ἐγράψαμεν ἄλλοτε εἰδικὴν πραγματείαν, ἐπιγεγραμμένην μὲν α ὁ ἅγιος Τάφος, β δημοσιευθεῖσα δὲ ἐν τῷ 78 φυλλαδίῳ τοῦ περιοδικοῦ τούτου συγγράμματος· νῦν περιοριζόμεθα εἰς μόνον τὰ γεγονότα ὅσα συνέχονται ἀμέσως μετὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Παναγιώτη Νικουῆ. Ἐν ἔτει 1673 ὁ περιφανὴς καὶ πολυθρύλλητος πρέσβυς τοῦ Λουδοβίκου Δ' Nointel, ἐπεχείρησε λαμπρὰν μέχρι τοῦ ἁγίου Τάφου περιουσίαν, ἵνα ἀναζωπυρήσῃ αὐτοῦ τὸ ἀξίωμα τοῦ Βασιλέως αὐτοῦ ὡς προστάτου τῶν ἁγίων τόπων. Μὴ ἀρκούμενος δὲ εἰς ὅσα κατεῖχον οἱ Λατῖνοι, ἠθέλησε νὰ ἀποδώσῃ αὐτοῖς διὰ τῆς βίας καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων κατεχόμενα. Ὁ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, μαθὼν ταῦτα, ἀπέρχεται εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅπου διέτριβε τότε ὁ Σουλτάνος, καὶ, ἐμφανισθεὶς ἐνώπιον αὐτοῦ τῇ 6 Ἰανουαρίου 1675, κατηγορήσας δημοσίᾳ καὶ διὰ πολλοῦ θάρρους τὸν Nointel καὶ τοὺς Λατῖνους διὰ τὴν αὐθαιρεσίαν αὐτῶν, καὶ ἀπῆλθε τὴν ἐπανάρθωσιν τοῦ ἀδικήματος, προσάγων εἰς ὑποστήριξιν τῶν λόγων αὐτοῦ, Χάτι Σερίφ τὸ ὅποιον ὁ Παναγιώτης Νικουῆς εἶχε κατορθώσει νὰ ἐπιτύχῃ παρὰ τῆς Υ. Π. ὑπὲρ τοῦ γένους ἡμῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Παναγιώτης δὲν ἐξῆ λείον· καὶ ἀδύηλον εἶναι εἰς ποῖαν ἀκριβῶς τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐποχὴν εἶναι εἰς ποῖαν ἀπίσπασε τὸ φερμάτιον τούτο, ὅπερ ἐπὶ τοῦ θανάτου του εὐρέθη μεταξὺ τῶν ἐγγράφων αὐτοῦ. Βέβαιον δὲ εἶναι ὅτι ὁ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, προσαγαγὼν τὸ Χάτι Σερίφ, ἔλαβε βεράτιον δι' οὗ ἀπενεμήθη εἰς τοὺς Ἕλληνας ἡ κατοχὴ τοῦ ἁγίου Τάφου, τῆς Βηθλεὲμ, τῶν λύχνων, ταπήτων καὶ κλειδῶν, ἀντὶ 1000 γροσιῶν τὰ ὁποῖα κατ' ἔτος

ὄφειλον νὰ πληρώνουσιν εἰς τὸ ταμίον τοῦ Σουλτάν Ἀχμέτ. Οἱ Φραγκισκανοὶ ἠγωνίσθησαν ἐκ παντὸς τρόπου νὰ κατορθώσωσι τὴν ἀνάκλησιν τοῦ βερατίου, καὶ προσέφερον ἐπὶ τούτῳ εἰς τὸν Μέγαν Βεζίρη 10.000 τάλληρα· ἀλλ' ὁ Ἀχμέτ Κιουπριλῆς, ἐμμένων πιστὸς εἰς τὴν μνήμην τοῦ τεθνεώτος φίλου του, διέταξε νὰ ἐκτελεσθῶσιν ἀπαρεγκλίτως τὰ ἀπορρασιθέντα· καὶ τῷ ὄντι τὴν 25 Ἰανουαρίου 1676, οἱ Ἕλληνες ἐγκατεστάθησαν ἐπιστήμως ἐν τῇ κατοχῇ ἀπάντων τῶν προαναφερθέντων τόπων. Ὁ Ἄμμηρος, ἱστορῶν τὸ ἀξιοσημειωτόν τοῦτο κατόρθωμα τοῦ Παναγιώτη Νικουῆ, ἐπιφωνεῖ τὸ ἐξῆς τοῦτο συμπέρασμα, τὸ ὅποιον καὶ ἄλλοτε παρ' ἡμῶν παρατεθὲν, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ ἐπαναλάβωμεν αὐτὴν σήμερον, διότι λαμπρῶς εἰκονίζει ἅπασαν τὴν ἰσχύν καὶ τὴν δεξιότητα τοῦ ἐξόχου ἐκείνου πολιτικοῦ ἡμῶν ἀνδρός· α Ἐνῷ, λέγει ὁ Ἄμμηρος, ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἐφιλονεικοῦν πρὸς ἀλλήλους παρὰ τῇ Υ. Πύλῃ περὶ τῆς τιμῆς τῆς προστασίας τοῦ ἁγίου Τάφου, ἐπέτυχον οἱ Ἕλληνες τὴν τιμὴν ταύτην μεταξὺ τῶν δύο ἐκείνων μαχομένων.

Τοσαῦτα ἠδυνήθημεν νὰ συλλεξώμεν περὶ τοῦ δημοσίου βίου τοῦ Παναγιώτη Νικουῆ, ὅστις ἀπέθανεν ἐξ ἀποπληξίας τῇ 2 Ὀκτωβρίου 1673. Ἐάν ἦτο δυνατόν νὰ διεξέλθωμεν τὰς ἐκθέσεις ὅσας οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπρόσωποι τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, καὶ ἰδίως οἱ πρέσβεις τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, καθυπέβαλον εἰς τὰς αὐλὰς αὐτῶν εἰς ὅλον τὸ διάστημα τῶν εἰκοσιπέντε ἐνιαυτῶν, καθ' ὅσους ὁ ἀνὴρ οὗτος δὲν ἔπαυσε πράττειν τὰ δημόσια πράγματα ἐν τῇ πρωτεύουσιν τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, ἠθέλομεν βεβαίως γνωρίσει πλείστας ὅσας περιστάσεις καὶ ὑποθέσεις, ἐν αἷς διέλαμψεν ἡ ἐξαίρετος ἐκείνη ἐπιτηδεύτης, ἣν βλέπομεν τοσοῦτον ἐγκωμιαζομένην οὐ μόνον ὑπὸ τῶν Εὐρωπαϊῶν ἱστοριογράφων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ αὐτῶν τῶν Τούρκων. Καὶ εἰς τὰς πηγὰς ταύτας παραπέμπομεν πάντα ὅστις ἠθέλει ἐπιχειρήσει πληρεστέραν τοῦ ἀνδρός βιογραφίαν. Τὸ δὲ καθ' ἡμᾶς, ἀναγκασθέντες, νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὰ προεκτεθέντα ὀλίγα γεγονότα, ἐπιφέρομεν ἤδη καὶ τινὰς περὶ αὐτοῦ κρίσεις καὶ διηγήσεις, ὧν τινὲς μὲν εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον μυθώδεις, συντελοῦσιν ὁμῶς καὶ αὐταὶ εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας τοῦ ἀνδρός κατὰ τούτο, ὅτι δεικνύουσιν ὁποῖα περὶ αὐτοῦ ἐπεκράτει παρὰ τοῖς πολλοῖς ὑπόληψις καὶ φήμη.

Λέγεται ἐπὶ παραδείγματός, ὅτι οἱ Τούρκοι ἀπέδιδον εἰς τὸν Παναγιώτην ἀλλοκότους τινὰς ἀστρολογικὰς γνώσεις καὶ μαντικὴν τινὰ ἢ προσηπτικὴν τοῦ μέλλοντος ἐπιστήμην. Ὡς ἀποδείξις δὲ ἀναφέρονται τὰ ἀκόλουθα περιστατικά. Ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τῆς Κανδίας ὁ Παναγιώτης πρέχει δρομικῶς μίαν τῶν ἡμερῶν πρὸς τὸν Βεζίρη καὶ τὸν καθικεστῆν νὰ ἐξέλθῃ ἀμέσως ἀπὸ τῆς σκηνῆς αὐτοῦ, βεβαιῶν ὅτι κινδυνεύει, ἐάν μείνῃ εἰς αὐτὴν πλείστορον· ὁ Βεζίρης ἐγγίρειται ἀδιστακτικῶς καὶ,

ἀφήσας τὸν ἐπενδύτην ἐπὶ τῶν προσκεφαλαίων ἐφ' ὧν ἀνεπαύετο, μεταβαίνει εἰς σκηνὴν ἕτεράν, ἢ καὶ ἐβραχε ῥαχδαίως· μόλις δὲ τούτου γενομένου, σφαῖρα κανονίου τῶν ἐπάλλξεων διασχίζει τὴν σκηνὴν τοῦ Βεζίρη, καὶ ἐπιπεσοῦσα ἐπὶ τῆς θέσεως ἦν πρὸ μικροῦ ἐγκατέλιπε, διατρύπῃ τὸν ἐπενδύτην καὶ τὸ προσκεφάλαιον.

Ἀνάλογόν τι διηγούνται ὅτι συνέβη ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ Καμινιέκου τῷ 1673· διότι λέγεται ὁ Παναγιώτης προαναγγείλας τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως κατὰ τὴν δεκάτην ἡμέραν. Ὅλοι ὅσοι ἐγίνωσκον τὴν δύνάμιν καὶ τὴν θέσιν τοῦ φρουρίου τούτου, ἐβέβρωσαν τὴν προφητείαν ὡς παράλογον· ἀλλὰ τὰ πράγματα ἐπεβεβαίωσαν τοὺς λόγους τοῦ διερχομένου, κυριευθεῖσης τῆς πόλεως τῇ 27 Ἀυγούστου τοῦ ἔτους ἐκείνου.

Καὶ τὰ κατὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ ἀνδρός ἱστοροῦνται εἰς τρόπον ὅτι ν' ἀποδείξωσιν ὅτι μετείχε προφητικῆς τινος δυνάμεως· διότι λέγεται, ὅτι εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Σακσας κατὰ τὰ ἀκόλουθα ἔτος ἀστυειούμενος ποτε ὁ Ἀχμέτ Κιουπριλῆς πρὸς τὸν φίλον του, εἶπε πρὸς τοὺς ἄλλους, ὅτι τῷ ἐφαινετο παραδοξὸν πῶς ἀνθρώπος, οἷος αὐτὸς, τοσοῦτον ἐπιτυχῶς τοσαῦτα πράγματα προῖδων, νὰ μὴ εἰμπορῇ νὰ προεῖπῃ τίποτε περὶ ἐκτου· ἔδὲ Παναγιώτης ἀπῆλθον ὅτι, ἐάν ὁ Βεζίρης λάβῃ τὸν κόπον νὰ μεταβῇ εἰς τὴν σκηνὴν του περὶ τὴν ἕκτην ὥραν τῆς νυκτός, θέλει ἴδει ἐκεῖ παραδοξὸν τι ὄχι ἀνευ δυσχερετικῆς τιμῆς καὶ θλίψεως. Ὁ Βεζίρης, ἀνοπόμνος νὰ ἴδῃ τὸ περιεργον τούτο, μεταβαίνει τῶντι περὶ μεσονύκτιον εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Παναγιώτη, καὶ εὐρίσκει παρὰ τὴν εἰσοδὸν μὲν ὑπηρετὰς θρηνούντας, ἐνδοτέρῳ δὲ τὸν φίλτατον αὐτοῦ Ὀδυσσεᾶ πνέοντα τὰ λίσθια. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τῶν ὑπηρετῶν τῷ εἶπεν, ὅτι ὁ Παναγιώτης εἶχε παραγγείλει αὐτῷ νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ Βεζίρη, ὡς ἀμοιβὴν ὄλων αὐτοῦ τῶν ὑπηρεσιῶν, τὴν χάριν τοῦ νὰ μετακομισθῇ ὁ νεκρὸς του εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα ἐνταφιασθῇ αὐτοῦ, ὁ Κιουπριλῆς ἀπῆλθον εἰς τὴν αἴτησιν ταύτην ὡς ἐξῆς.

α Λυπούμαι διότι ὁ Παναγιώτης, τὸν ὅποιον τοσοῦτον ἠγάπησα καὶ ὅστις ὑπηρετήσε τὰ Δοβλέτι πιστότερον ἢ ὅσον προσεδόκατο τούτο παρὰ χριστιανοῦ, ἀναδειχθεὶς, κατὰ τε τούτο καὶ κατὰ τὰ ἄλλα αὐτοῦ σπάνια προτερήματα, ὑπέρτερος καὶ αὐτῶν τῶν μουσουλμάνων, δὲν ἐπέισθη πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν εἰς τὸν προφήτην ὑποταγὴν του· διὰ τῆς πράξεως αὐτοῦ ταύτης ἠθέλε δέοντως στεφανώσῃ ἅπαντα αὐτοῦ τὸν βίον, καὶ τότε ἐγὼ αὐτὸς ἠθέλα παρακολουθήσει τὴν κηδεῖαν του. Ἀλλ' ἐάν ἡ ἔλλειψις αὐτοῦ αὕτη θέλει παρεμποδίσει τὴν εἰς τὸν παράδεισον εἰσοδόν του, νομίζω δικαίον νὰ ἀνταμείψω τὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μας ζῆλόν του, ἐγκρίνων τὴν αἴτησιν αὐτοῦ καὶ ἐπιτρέπων νὰ ἐνταφιασθῇ ὅπου ἐπεθύμει. α Ὁ μέγας Βεζίρης λοιπὸν συνεχώρησεν εἰς τοὺς ὑπηρετὰς τοῦ Παναγιώτη νὰ μεταφέρωσιν τὸν νεκρὸν του εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς Χάτι-Σερίφ, ἀπευθυνόμενον μὲν πρὸς τὸν Καϊμακάμην, παραγ-

γέλλον δὲ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην νὰ τὸν κηδεύσῃ μετ' ὅλης τῆς δυνατῆς πομπῆς ἐν τῷ χώρῳ ὅν εἶχεν ἐκλέξει διὰ τὴν ταφὴν αὐτοῦ. Ὅθεν ἅπαντες οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ ἀλλοδαποὶ χριστιανοὶ, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐνδημοῦντες, προσεκλήθησαν εἰς τὴν ἐκφορὰν τοῦ νεκροῦ, ὅστις ἐκομίσθη ἐν πολλῇ παρατάξει εἰς μίαν τῶν νήσων τῆς Προποντίδος, καὶ ἐνεταφιάσθη εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὸ ὅποιον ζῶν εἶχε πολυεῖδως κοσμήσει.

Ἄπαντα τὰ διηγήματα ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἐνδέχεται νὰ ἔχωσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ὑπόστασιν τινὰ ἀληθείας, περιεκαλύφθησαν ὑπὸ μυθῶδων κοσμημάτων. Πιθανώτερά ἴσως εἶναι ἡ ἀπάντησις, ἣν ὁ Σουλτάνος ἔδωκεν εἰς τὸν Βαννῆ Ἐφέντην, ὅτε οὗτος, ἀγανακτῆσας διότι ἠττήθη ἐν ταῖς πρὸς τὸν Παναγιώτην θρησκευτικαῖς συζητήσεσιν, ἐζήτησε τὸν θάνατον τοῦ διερχομένου λόγῳ βλασφημίας, δυνάμει τοῦ προαναφερθέντος δόγματός τοῦ Σουλεϊμάνη τοῦ Μεγάλου. α Δὲν σὲ εἶχα εἶπει, βεβαιούσιν ὅτι ἀπῆλθον ὁ Μωᾶμεθ Δ' πρὸς τὸν Βαννῆ Ἐφέντην, νὰ μὴ ἐρχεσαι εἰς λόγους θρησκευτικούς πρὸς τὸν ἀπίστον αὐτόν; ἄφες τον εἰς τὸ ἐξῆς ἡσυχον, διότι εἶναι ἀναγκαῖος εἰς στήριξιν τοῦ κράτους μας. α

Ἀλλ' ἴδου γεγονότα τινὰ καὶ φρονήματα περὶ τοῦ ἀνδρός ἀσφαλέστερα. Ἐν περίπτῳ ἔτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παναγιώτη, ὁ περιώνυμος Κολδέρτος, ὁ τοῦ Λουδοβίκου Δ' μέγας ὑπουργός, ἔγραψε τῇ 10 Νοεμβρίου 1674 πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυν τῆς Γαλλίας Κύριον Nointel ἐπιστολήν, τῆς ὁποίας, κατὰ πρῶτον δημοσιευθεῖσης ἐν τῷ περὶ Ἀθηνῶν συγγράμματι τοῦ Κόμητος Delaborde, παραθέτομεν τὴν ἀκόλουθον περιουσίαν. α Διατρίβοντος ἐνταῦθα τοῦ γραμματέως σα; Κυρίου Laeroix, εἶχον ἐπιφορτίσει αὐτόν νὰ ἀσχοληθῇ περὶ τὴν ἀναζήτησιν ὄλων τῶν χειρογράφων ὅσα δύνανται νὰ ὑπάρχωσιν εἰς τὴν Ἀνατολήν, καὶ ἀγοράσας αὐτὰ νὰ μοῖ τὰ πέμψῃ, διότι ἐπεθύμουν πολὺ ν' ἀποκτήσω τοιαῦτα τινὰ διὰ τὴν βιβλιοθήκην μου, ἀνευ ὁμῶς πολλὰ μεγάλης δαπάνης. Πιρακαλῶ δὲ ὑμᾶς οὐχὶ μόνον νὰ τῷ ἐπιτρέψῃτε νὰ λάβῃ τὴν φροντίδα ταύτην δι' ἐμέ, ἀλλὰ καὶ νὰ συντρέξῃτε αὐτόν καθόσον τούτο ἐξαρτάται ἀπὸ ὑμᾶς καὶ καθόσον ἠθέλε λάβει γροσίαν τῆς συνδρομῆς σας. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἔγραψε πρὸ ὀλίγου ὅτι ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Παναγιώτη, τοῦ Α' διερχομένου τοῦ Μεγάλου Βεζίρη, εἶναι πολλὰ μεγάλη καὶ πρόκειται ἴσως νὰ πωληθῇ, περὶ οὗ σὲς ἐλάλησε βεβαίως ἄμα ἐπανελθόντα εἰς Κωνσταντινούπολιν, σὰς γράφω εὐχαριστικῶς περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, ἵνα σὰς εἶπω ὅτι ἠθέλε συμπερὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως νὰ ἐνασχοληθῃτε εἰς τὸ νὰ γνωρίσῃτε καλῶς ὁποῖα τινὰ εἰσὶ τὰ βιβλία τῆς βιβλιοθήκης ταύτης, καὶ ἂν ὑπάρχωσιν ἐν αὐτῇ ἢ ἀρχαιότατα χειρόγραφα, ἢ βιβλία ἱστορικὰ περὶ Ἀνατολῆς, ἢ ἔργα συγγραφέων, γνωστῶν μὲν ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἀλλὰ μὴ δημοσιευθέντα ἐτι ἐν Εὐρώπῃ, διότι, τούτου δοθέντος, ἠθέλε εἶναι συμφέρον καὶ ἀρεστὸν τῷ βασι-

λαί να αγοράσθε ταῦτα πάντα διὰ τὴν βιβλιοθήκην τῆς Α. Μ. ἀλλ' ἐὰν δὲν ᾔθελον εὐρεθῆ εἰς τὴν βιβλιοθήκην ταύτην εἰμὴ βιβλία προσευχῶν, ἢ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ ἑλληνικὰ βιβλία, τὰ ὅποια δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι δι' ἡμᾶς καμμίαν ὠφέλειαν, εἰς τοιαύτην περίστασιν, λέγω, δὲν θέλετε ἀγοράσει τὴν βιβλιοθήκην ταύτην. »

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη μαρτυρεῖ ὅτι εἶχον ὑπόληψιν οὐ μικρὰν περὶ τῆς παιδείας τοῦ Παναγιώτη καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρώτῳ τῷ γαλλικοῦ κράτους, ἂν καὶ κατὰ δυστυχίαν, μὴ ἔχοντες ὑπόψιν τὴν συνέχειαν τῆς ἀλληλογραφίας ταύτης, δὲν γνωρίζομεν ἐὰν εὐρέθησαν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ διερχομένου ἐκ τῆς ζητούμενα χειρόγραφα καὶ συγγράμματα, ὅποια τινὰ ἦσαν ταῦτα, καὶ εἰς ποίαν τιμὴν ἠγοράσθησαν.

Ἴδου δὲ πῶς ὁ Ἄμμηρος ἱστορεῖ τὰ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Παναγιώτη Νικουσή. α Ζηαία οὐχὶ κοινὴ διὰ τε τὴν Πύλν καὶ τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐλὴν ὑπῆρξεν ὁ θάνατος τοῦ Παναγιώτη Νικουσή, ἀποδιώσαντος ἐξ ἀποπληξίας. Ἐπὶ εἰκοσι καὶ πέντε ἔτη, τὸ μὲν πρῶτον ὡς διερχομένου τῆς αὐτοκρατορικῆς πρεσβείας, ἔπειτα συγχρόνως ὡς διερχομένου τῆς τε Πύλης καὶ τῆς πρεσβείας, τελευταῖον δὲ, ἀπὸ τῆς ἐπὶ τὴν Κρήτην στρατείας τοῦ Ἀχμέτ Κιουπριλή, ὡς διερχομένου μόνως τῆς Πύλης, μεγίστας ὑπηρεσίας προσήνεγκεν εἰς μὲν τὴν Πύλν, συντελέσας εἰς τὴν ταχυτέραν τῆς Κανδίας παράδοσιν, εἰς δὲ τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐλὴν, διὰ τῆς ἀνακαλύψεως καὶ τῆς ἐπανειλημμένης ματαιώσεως τῆς ἐνεργείας τῶν Οὐγγῶν ἀποστατῶν, οἵτινες καὶ μόνον ἔχάρησαν διὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ἦν δὲ ὁ πολιτικὸς οὗτος ἀνὴρ δεξιὸς μὲν περὶ τὰς διαπραγματεύσεις, προορατικώτατος δὲ τῶν δημοσίων πραγμάτων, παράδειγμα τιμότητος, ἀχύρωμα κατὰ τῆς στάσεως, προστάτης τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, ὑπὲρ ἧς ἀπελογήσατο μὲν πρὸς τὸν Βενετὴν Ἐρέντην, ἐκτίσατο δὲ τὴν κατοχὴν τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἱερῶν τόπων, καὶ συνελόντι εἰπεῖν, θεμέλιος λίθος τῆς ἐπιρροῆς τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ τῆς Πύλης πράγματα. »

Μετὰ τὸ ἐγκώμιον τοῦτο ἱστορικοῦ ἐμβριθεῖς, ὅστις πρὸς τοὺς ἄλλους εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ἀπασαν τὴν ἀλληλογραφίαν τῶν πρεσβέων τῆς αὐτοκρατορίας, πᾶς ἐπαινος ἡμῶν ἤθελεν εἶναι περιττός. Περὶ τοῦ κατ' ἰδίαν βίου τοῦ ἀνδρὸς ὀλίγα, καθ' ἃ προεἴπομεν, γνωρίζομεν. Ἀπέθανε μὲν ἐξ ἀποπληξίας, ἀλλ' εἶχε πρὸ μνηῶν ἀσθενήσει βραδέως, ὡς δηλοῦται ἀπὸ τῆς τελευταίας αὐτοῦ ἐπιστολῆς, ἣν ἔγραψε τῇ 8 Σεπτεμβρίου 1673, τρεῖς περίπου ἑβδομάδας πρὸ τοῦ θανάτου του, πρὸς τὸν Βασιλεὺς τῶν Ἑνετῶν Κουρηνῆν, ἐν ἧ ὁμιλεῖ περὶ τῆς δεινῆς ἀσθενείας, ὑπὸ τῆς ὁποίας αὐτὸς τε καὶ ὁ Μέγας Βεζύρης κατετρώχοντο ἀπὸ τῆς ἐξ Ἀδριανουπόλεως ἀναχωρήσεώς των. Ἡ σύζυγος αὐτοῦ λέγεται, κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Ἀμμήρου παρατιθέμενον Rycout (Histoire de l'état présent de l'église grecque), γυνὴ φιλόδοξος καὶ ἀγέρωχος καὶ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ

μάλιστα πράγματα ἀναμιγνυομένη, ὃ δὲ Παναγιώτης παρίσταται ὡς ὑπενδίδων ἐνίοτε πλέον τοῦ δέοντος εἰς τὰς ἀξιώσεις ἐκεῖνας. Ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Γιαννάκης Κληρονόμος διετέλεσε μετ' αὐτὸν διερχομένου ἀλλὰ μόνως τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, διότι εἰς τὸ παρά τῇ Ἰ. Πύλν μέγα αὐτοῦ ἀξίωμα ὁ Παναγιώτης διάδοχον Ἑλληνα δὲν ἔσχεν εἰμὴ Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον τὸν ἐξ ἀπορρήτων, τοῦ οὐποίου καὶ τὸ στάδιον καὶ τὸ ὄνομα ἀπέβη πολὺ παρ' ἡμῖν γνωστότερον· ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὀλίγοι ἐκ τῶν ἡμετέρων ἐγίνωσκον τὰ κατὰ τὸν Παναγιώτην Νικουσήν, τὸν ἀερογωνιστὸν τοῦτον λίθον, ὡς πρὸ μικροῦ εἶπεν ὁ Ἄμμηρος, τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐπιρροῆς εἰς τὰ ὀθωμανικὰ πράγματα, ἐνομίζομεν καλὸν νὰ διαλαβώμεν ἐνταῦθα τινα περὶ τοῦ ἀνδρὸς, εὐχόμενοι ὅπως ἕτεροι, πλείοτερον ἔχοντες ἡμῶν χρόνον καὶ εὐτυχέστερον νὰ ἀναδιφῶσιν ἔγγραφα, τὰ ὅποια ἡμεῖς δὲν εἶχομεν ὑπόψιν, συμπληρώσῃ τὴν εἰκόνα ἐνὸς τῶν περιφανέστερων ἀνδρῶν, ὅσους παρήγαγε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐπὶ τῆς μακρᾶς ἐποχῆς τῆς δουλείας αὐτοῦ.

Η ΝΗΣΟΣ ΑΝΔΡΟΣ

καὶ οἱ ἐν αὐτῇ Δυνάσται (1207—1566).

(Συνέχ. ἴδε φυλλᾶς. 244, 245 καὶ 246.)

—ooo—

III. Ἀνδρέας Ζέρος δυνάστης Ἀνδρου.

1427—1437.

Ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ νέου κυριάρχου εἶχε καθησυχάσει ἐπὶ καιρὸν τινα ἡ ὑπόθεσις τοῦ οἴκου Σαμμαρίπα, ὅστις ἀντικατέστησε τὴν ἀποθανούσαν Μαρίαν Σανούδην. Οἱ ἀδελφοὶ Χρυσῖνος καὶ Νικολῶς ἐδοκίμασαν πολλὰ ὅπως συμφωνήσωσι μετὰ τῆς Βενετίας περὶ τοῦ ποτὲ ὑπὸ τῆς Μαρίας κατεχομένου τριτημορίου τῆς Εὐβοίας. Τὴν 15 Ἀπριλίου 1427 ἐπαράπη αὐτοῖς νὰ πληρώσωσι τὸ ποσὸν 4 λιρῶν, 17 σολδίων καὶ 9 [2] δηναρίων, τὰ ὅποια ἡ μήτηρ αὐτῶν ἐχρεώσεται ἀκόμη εἰς τὸ βενετικὸν ταμεῖον διὰ καθυστεροῦντας φόρους ἐπὶ τυροῦ, εἰς προθεσμίαν ἐντὸς ἐνὸς ἔτους, διότι ἐξ αἰτίας τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων δικῶν, εἰς τὰς ὁποίας πάντοτε εὐρίσκατο ἡ οἰκογένειά των, εἶχον ἐκπέσει πολὺ, καὶ αὐτῆ των ἡ κατάστασις ἐγένετο καὶ ἐξῆς ἀφορμὴ νὰ ἀρχίσωσι νέας δικὰς.

Ὅσον ῥωμαλεὸς καὶ δραστήριος ἦτο ὁ Πέτρος Ζέρος, τὸσον ἀδρανὴς καὶ ἀβῆστος ἦτο ὁ υἱὸς του Ἀνδρέας, καὶ ἡ κατάστασις τῆς υγείας του προεμήνυε πρόωρον θάνατον. Ἦδη εὐθὺς μετὰ τὴν τελευταίαν τῶν πατρὸς του περιπέσειν εἰς κινδυνώδη ἀσθε-

νειαν ἀπειλοῦσαν τὸ τέλος ἐγγύς· ὅθεν ἡ Βενετία ἵνα προλάβῃ πᾶν ἐνδεχόμενον, ἔγραψε τὴν 19 Ἰουλίου 1427 τῷ βασιλεῖ τῆς Εὐρώπης Ἀντωνίῳ Μιχιέλη καὶ τοῖς συμβούλοις αὐτοῦ Θεοδωρῷ Ἰουστινιάνῃ καὶ Παύλῳ Ζανῇ ἵνα τρησῶσι τὰ δικαιώματα τοῦ Μάρκου Ζένου, καὶ ἐὰν ὁ ἀδελφὸς του, ὁ κύριος τῆς Ἀνδρου, ᾔθελεν ἀποθάνῃ, εὐθὺς νὰ ἐνεργήσῃσι προσωρινῆν τῆς νήσου κατάσχεσιν ἐν ὀνόματι τῆς Βενετίας, ἵνα μὴ περιέλθῃ εἰς ξένας χεῖρας, καὶ νὰ τὴν διοικῶσι μέχρι νεωτέρον διαταγῶν. Ἐπειδὴ ὅμως ἐν τούτοις ὁ Ἀνδρέας δι' αὐτὴν τὴν φορὰν ἀνέλαθεν ἐκ τῆς ἀσθενείας του, ἀνεβλήθη ἡ κατάσχεσις. Εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Χρυσῖνος Δὲ Σομμαρίπα, κύριος τῆς Πάρου εἰς Βενετίαν, μὲ σκοπὸν ἐν πρώτοις ν' ἀποκτήσῃ δι' ἑαυτὸν τὴν Αἰδηψὸν, ἧτις ἀπὸ τοῦ 1410 εἶχε δημευθῆ, καὶ τῆς ὁποίας ἐστέρησαν κατὰ τὸ λέγειν του τὴν μητέρα του Μαρίαν· παρουσίασε δὲ ἔγγραφα ἐκ τῶν ὁποίων διεδηλοῦτο, ὅτι ὁ δούξ Νικολῶς Α' Σανούδος τῆς Νάξου, ἔπειτα ὁ ἀδελφὸς του Ἰωάννης Α', ἡ θυγάτηρ τούτου Φιωρέντζα, Νικολῶς ὁ Β'. Ἀλλὰ Κάρκερι καὶ ἡ χήρα αὐτοῦ Πετρονίλλα τὴν ἐξουσίαζον, καὶ ὅτι ἐπομένως ὡς κληρονομικὸν κτῆμα τῶν Σανούδων προσήκειν αὐτῷ. Ἐν Βενετία ἦσαν τὸσον ὀλίγον πληροφορημένοι περὶ τῆς ὅλης ταύτης ὑποθέσεως, ὥστε δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπιφέρωσι τὴν περὶ ταύτης κρίσιν τῶν ταχέως· τὰ πράγματα διὰ τοῦτο ἐχρόνιζον, καὶ ὁ Χρυσῖνος ἀρ' οὐ περιέμενε ἀρκετὸν καιρὸν, ἐπὶ τέλος ἐτήθησεν ἵνα χορηγήσῃσιν αὐτῷ πλοῖον 16 μέχρι 18 σελμάτων, ὥστε νὰ δυνηθῆ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Πάρου. Ἄν καὶ ἡ αἰτισίς αὐτῆ ἐγένετο δεκτὴ τὴν 19 Ἰουνίου 1430 παρὰ τῆς ἐπὶ τῶν αἰτήσεων ἐπιτροπῆς (Pregadi) ἐν τούτοις ἔμεινε ἀκόμη ἐν Βενετίᾳ, διότι ὁ μόνος σκοπὸς του ἦτο νὰ ἀπολαύσῃ εὐνοϊκὴν ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀπόφασιν περὶ τῆς Αἰδηψοῦ. Μετὰ πολλὰς συζητήσεις ἀπεφασίσθη τὴν 30 Νοεμβρίου 1431, ὅτι ἔπρεπε νὰ ὀρισθῆ ἡ 6 Δεκεμβρίου ὡς τελικὴ δικάσιμος ἡμέρα τῆς ὑποθέσεως τοῦ οἴκου Σανούδου-Σομμαρίπα. Ἡ ἀπόφασις ἧτις ἐξεδόθη τὴν 29 τοῦ ἰδίου μηνὸς διελάμβανεν, ὅτι ἡ μὲν Αἰδηψὸς ἔπρεπε νὰ παραδοθῆ εἰς αὐτὸν, ἀλλ' ὅτι ἔπρεπεν ἐκεῖνος νὰ πληρώσῃ ὅλα τὰ ἐξόδα ὅσα ἐγένοντο ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκμισθώσεως τῆς ὀχυρᾶς αὐτῆς θέσεως εἰς τὸν Λέοντα Κουκουδάτον, καθ' ὅσον αὐτὰ ἔλαβον χώραν διὰ τὴν ἐπιδιόρθωσιν τοῦ φρουρίου. — — — Ἐν ᾧ δὲ τότε ὁ στόλος τῶν Γενονησίων (1432) ἠρμήνωσε τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, καὶ μάλιστα τὴν Νάξον καὶ Ἀνδρον, ὁ Χρυσῖνος ἐπαρρόμενος διὰ τὴν παραχώρησιν τῆς Αἰδηψοῦ, ἐξικολούθει ἐν Βενετίᾳ νὰ κινή νέας ἀγωγὰς, ἐξαιτούμενος τὸ ὅλον τριτημόριον τῆς Εὐβοίας, τὸ ὅποῖον εἶχε δημευθῆ μετὰ τὴν τελευταίαν τῆς μητρὸς του Μαρίας Σανούδης. Ἡ Γερουσία καὶ ταύτην τὴν φορὰν ἐνέδωκεν εἰς τὴν αἰτίσιν του, καὶ διέταξε τὴν 7 Ἀπριλίου 1433 νὰ ἀναζητηθῆ ἐπὶ τίνι δικαιοῦματι εἶχον δημευθῆ κατὰ τὸ 1426 τῆς Μαρίας τὰ κτήματα ἐν Εὐβοίᾳ. Κατὰ συνέπειαν ὁ βασιλεὺς

Ματθαῖος Δυνάτης (1432—1434) τὴν 27 Αὐγούστου ἐπανεῖδωκεν αὐτῷ ἐν πρώτοις τὸ χωρίον Ράχη, καὶ ἀποκατεστάθη ὡς κύριος ὑπὸ τοῦ διαιτοῦ του Ἀλθάνου Σαγρέδου (1434—1436) κατὰ τὴν 19 Νοεμβρίου 1435 εἰς τὴν κυριότητα τοῦ τεταρτημορίου τιμαρίου τινὸς κειμένου πλείον τῆς Λιγᾶδος, τὸ ὅποῖον ἕως τότε ἀνήκειν εἰς τὸν οἶκον Λά Γρόνδα. Ἐν ᾧ Χρυσῖνος ὁ Α' ἀδικόπως ἐπέφερον ἀξιώσεις, δὲν ἔπαυε καὶ ἡ ἀδελφὴ του Φιωρέντζα Σομμαρίπα, χήρα τοῦ Ἰακώβου Α' Κρίσπου, νὰ παρουσιάσῃ νέας ἀγωγὰς πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐπὶ χρεῖαν συντάξεώς της. Ἴνα βοηθήσῃσιν αὐτὴν εἰς τὰ δίκαιά της, ἔγραψεν ἡ Γερουσία τὴν 2 Ἰανουαρίου 1434 πρὸς ἀπαντας τοὺς ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀρμοστὰς νὰ ἐνεργήσῃσι κατάσχεσιν ἐπὶ ὅλων τῶν πραγματειῶν καὶ κτημάτων τοῦ δουκὸς Ἰωάννου τοῦ Β', Κρίσπου, καὶ τῶν ὑπῆκων του. Οὕτω λοιπὸν διέταξεν ὁ Μάρκος Βενιέρ διοικητῆς τῆς Ἰτίας (Sitia) νὰ κατασχεθῶσι πολυπληθεῖς ἐν Κρήτῃ ἐπισωρευμέναι πραγματεῖαι τοῦ Ἀνδρέα Ζένου τῆς Ἀνδρου, ἐν ᾧ ὁ Νικολῶς Μαλιπέρος, ὁ τότε ἀρμοστὴς τῆς Τήνου καὶ Μυκόνου (1433—1435) συνέλαβε πλοῖον φορτωμένον ὑφάσματα Ἰανούλη τοῦ Γ'. Δὲ Κορώνια δυνάστου τῆς Σίφου, διότι ἀμφοτέρω ὡς ὑποτελεῖς τοῦ δουκὸς ἔπρεπε νὰ παράσχωσιν ἐγγύμα διὰ τὰ πραττόμενα ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Β'· ἀλλ' οὗτος ἀνταπεδίωκεν ἴσα πρὸς ἴσα, καὶ ἀπετάθη πρὸς τὸν ἀδελφὸν τῆς ἐναγούσης Χρυσῖνον τὸν δυνάστην τῆς Πάρου, ἀπαιτῶν νὰ δώσῃ οὗτος ναύτας ἐκ Πάρου καὶ Ἀντιπάρου διὰ τὸν δουκικὸν στόλον, καὶ ἠνόχλει αὐτὸν παντοιοτρόπως. Καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ γράμμα τῆς Γερουσίας ὑπὸ ἡμερομηνίαν 22 Ἰουλίου 1434 δὲν ἐγαλίωσε τὴν διαγωγὴν του. Συγχρόνως παρουσιάσθη Ἀνδρέας Ζέρος ὁ δυνάστης τῆς Ἀνδρου αὐτοπροσώπως ἐν Βενετίᾳ, ἵνα διαμαρτυρηθῆ ἐνώπιον τῶν δημοσίων κατηγορῶν (Avvogadori del comun), διὰ τὰς κατασχεθείτας του πραγματείας, ἐν ᾧ Ἰανούλης ὁ Γ' ἐδήλωσεν ἐγγράφως, ὅτι δὲν ὑπῆρχεν εἰς καμμίαν σχέσιν ὑποτελείας πρὸς τὸν Κρίσπον· καὶ οἱ μὲν δημόσιοι κατήγοροι ἀπέπεμψαν τὴν 8 Ἀπριλίου ἀμφοτέρους τοὺς ἀναφερομένους· ἀλλ' ἐκεῖνοι ἀπετάθησαν νῦν εἰς τὴν Γερουσίαν, ἵνα ὑποβληθῆ ἡ ὑπόθεσις εἰς νέαν ἐξέτασιν. Παρουσιάσθησαν δὲ ἐνώπιον τῆς Γερουσίας τὴν 24 Ἰουλίου ἡ Φιωρέντζα Σομμαρίπα, ὁ Ἀνδρέας Ζέρος καὶ Γυλιελάτζος Κρίσπος· δυνάστης τῆς Ἀνάφης ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου τοῦ Β'· καὶ ἔγεινε μὲν πρότασις νὰ ἀπαλλαγθῆ ὁ Ζέρος τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ νὰ παρέχῃ ἐγγύησιν διὰ χρεῖαν τοῦ συγγενοῦς του· ἀλλὰ τὴν 27 Ἰουλίου ἀπεφασίσθη νὰ κλητεῖσῃσι τὸν δούκα Ἰωάννην τὸν Β' καὶ τὸν Ἀνδρέαν Ζέρον, ἵνα παρουσιασθῶσι μέχρι τέλους Μαΐου τοῦ ἔτους 1435 αὐτοπροσώπως ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῆς δημοκρατίας, καὶ ὅτι περὶ τοῦ Ζένου ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἔρευνα ἂν ἦτο ὑπῆκοος τοῦ δουκὸς ἡ δχι. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτη περιπτώσει δὲν ἠδύνατο βέβαια νὰ ᾔνε ὑπεύθυνος διὰ τὰ χρεῖα ἐκείνου· ἄλλως τε, ὅτι ἔπρεπε μέχρι

τελικῆς ἀποφάσεως νὰ μὲνωσι τὰ πράγματα εἰς οἷαν καὶ πρὶν κατάστασιν (in statu quo). Ομοίαν ἀπάντησιν ἔλαβεν τὴν 23 Σεπτεμβρίου ὁ δυνάστης τῆς Σίφνου. Ἐκ μέρους Ἰωάννου τοῦ Β' δὲν ἐδόθη καμμία δῆλωσις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κλητηρίου θεσπίσματος, ἐξ ἐναντίας οὗτος ἐστράφη κατὰ τοῦ Ζένου, ὅστις ἤρνεϊτο τὴν ἀπ' αὐτοῦ ἐξάρτησιν του, καὶ ἠνόχλει τὰς ἐν Ἑλλάδι κτήσεις τοῦ παντοιοτρόπως. Ἐκ τούτου ἐσυμπέρανεν ἡ δημοκρατία, ὅτι ὁ Ζένος δὲν ἠδύνατο νὰ ᾔνη ὑπὸ ἡγεμονίᾳ τοῦ Β', ἀφ' οὗ οὗτος, ὁ ἀξιώσις ἔχων ἐπικυριαρχοῦ, καθήκοντο τῶν κτήσεων του, καὶ ἐδήλωσεν αὐτῷ τὴν 3 Ἰανουαρίου 1437, ὅτι δὲν δύναται νὰ θεωρητῆται τοῦ λοιποῦ ὑπεύθυνος διὰ τὰ περὶ συντάξεως τῆς Φιωρέντζας Σομμαρίπα, καὶ ὅτι ὡς ἐκ τούτου τὰ ἔως τότε κατασχθέντα πράγματα τὸν ἔπρεπε νὰ τῷ ἐπιστραφῶσιν. Ἀλλὰ τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἐδόθη ἀκόμη ἑτέρα ἀγωγή κατ' αὐτοῦ. Ὁ ἴδιος γαμβρός του Μαρτίνος Φαλιέρ ἐλθὼν ἀπὸ τῶν ἐν Κρήτῃ κτήσεων του πρὸς τὸν δούκα Ἰωάννην τὸν Β', ἀπήτει τὸ τρίτημόριον τῆς Ἄνδρου ὡς ἀνήκον αὐτῷ κατὰ συνέπειαν τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Φιωρέντζας Ζένου· ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἄνδρέας δὲν ἐδείκνυε καμμίαν προθυμίαν ἵνα ἐνδώσῃ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις του, ὁ δούξ ἐξέδωκεν ἀπόφασιν ὑπὲρ τοῦ Φαλιέρ· ὅθεν ὁ δυνάστης τῆς Ἄνδρου ἐξεκάλεσε τὴν δίκην του εἰς τὴν Γερουσίαν, ἣτις προσεκάλεσε τὸν Φαλιέρ εἰς Βενετίαν, ἵνα φέρῃ ἀποδείξεις ἐπὶ τῶν ἀξιώσεων του· ἀλλὰ διάφοροι κατὰ τὸν ἴδιον καιρὸν παρεμπέσοντες θάνατοι ἐμπόδισαν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ψηφισμάτων, καὶ περιέπλεξαν τὰ πράγματα ἐπὶ τὸ χεῖρον. Ὁ πρῶτος θάνατος, ὅστις ἔσχεν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν πραγμάτων τῆς Ἄνδρου ἦτο ἡ τελευταία τοῦ ἐπισκόπου Ἀνδρέα Δωρία κατὰ τὸ 1436· ἀντ' αὐτοῦ ὠνόμασεν ὁ πάπας Εὐγένιος ὁ Δ' δι' ἀποστολικῶν γράμματος τὴν 28 Νοεμβρίου 1436 τὸν Λομβάρδον Δὲ Σόλις ὡς πνευματικὸν τῆς νήσου ἀρχιεπίσκοπον, ἀνήκοντα εἰς τὸ τάγμα τῶν Φραγκισκανῶν καὶ ὄχι τῶν Δομινικανῶν, ὡς ἀναφέρει ἐσφαλμένως ὁ Ἐσχάρδος· ἀλλὰ κατὰ πόσον χρόνον προέστατο τῆς ἐκκλησίας Ἄνδρου δὲν εἶνε φανερόν. Ἐπομένως ἀπέθανε κατὰ τὸ ἔτος 1437 καὶ ἡ Φιωρέντζα Σομμαρίπα, χήρα τοῦ δούκῃς Ἰακώβου τοῦ Α' Κρίσπου καὶ ἀδελφῆ Χρυσίνου τοῦ Α', ἀφ' οὗ ἔγραψε τὴν 10 Ἰανουαρίου τὴν διαθήκην της καὶ κατέλιπε τὰ ἐπὶ τῆς Ἀντιπάρου κτήματά της εἰς τὸν ἀδελφόν της· ὅθεν οὗτος προσεκληθὴ τὴν πρῶτην Ἰουνίου ὡς κληρονόμος τῆς ἀδελφῆς του νὰ ἐπιστρέψῃ τὰς κατασχθεισὰς ποτε πραγματείας τοῦ Δὲ Κορώνια, ἀφ' οὗ ἀπεδεικνύετο, ὅτι ὁ τελευταῖος δὲν ἦτο ὑποτελής τῆς δουκίας Νάξου ἀλλ' ἀνεξάρτητος δυνάστης καὶ κύριος Σίφνου. Ὁ τρίτος καὶ τελευταῖος τῶν προμνησθέντων θάνατος περιέπλεξεν ὁμοίως τὰς μὲν μὲν τακτοποιηθείσας ὑποθέσεις τῆς Ἄνδρου ἐκ νέου, ἐν ᾧ ἡ τῆς ἐπὶ χηρείᾳ συντάξεως τῆς Φιωρέντζας φιλονεικία ἔπαυσε μετὰ τὴν τελευταίαν της· ἀπέθανε δηλαδὴ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1437 καὶ ὁ δυνάστης τῆς Ἄνδρου Ἀνδρέας Ζένος ἀρτίως διαθήκην. Ἐπειδὴ δὲ

ἐκ τῆς ἐπιζήσας αὐτῷ συζύγου του Γυλιέλμῃς Γεωργίου μόνη μία θυγάτηρ ἐγεννήθη αὐτῷ, τὸ περὶ κτήσεως καὶ κυριότητος Ἄνδρου ζήτημα εἰσῆλθεν εἰς νέον στάδιον· μόλις μετὰ πρῆλυσιν πολλῶν ἑτῶν κατέστη δυνατόν νὰ διαλυθῶσιν αἱ εἰς ἄκρον περιπεπλεγμέναι αὐταὶ διαφοραὶ, καὶ νὰ φθάσωσιν εἰς τελικὴν τινα ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων.

Ἡ Ἄνδρος κατασχεθεῖσα. 1437—1440.

Ἰδὴ κατὰ τὸ 1423 εἶχεν ὁρισθῆ θετικῶς, ὅτι ἐν περιπτώσει τελευταίας τοῦ Ἀνδρέα, ἐὰν ἡ θυγάτηρ του Πετρωνίλλα Ζένου ἤθελεν εἶσθαι ἀνήλιξ, ἢ εἰσαγγελεῖα τοῦ ἀγίου Μάρκου νὰ ἀναδεχθῆ τὴν ἐπ' αὐτῆς κηδεμονίαν, καὶ νὰ ἔχῃ αὐτὴν ὑπὸ ἄμεσον προστασίαν, μέχρις οὗ ὑπανδρευθῆ κατὰ τοὺς νόμους τῆς Ῥωμανίας· ἐὰν δὲ ἀπέβνησκε καὶ αὐτὴ πρὶν ὑπανδρευθῆ, νὰ κληρονομήσῃ αὐτὴν ὁ θεὸς τῆς Μάρκος Ζένος. Ἐπειδὴ ὁμοίως ἡ Βενετία ἐφοβεῖτο ἐρίδας περὶ τῆς διαδοχῆς, καὶ δικαίως, ὁ βασιλεὺς Μελχιὼρ Γριμάνης τῆς Εὐρίπου (1436—1438), ἅμα ὡς ἐφθάσεν ἡ εἰδήσις τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1437 λαβούσης χώραν τελευταίας τοῦ δυνάστου τῆς Ἄνδρου, συσκεφθεὶς μετ' ἀμφοτέρων τῶν συμβούλων του Μιχαήλου Βενιέρ καὶ Φραγκίσκου Βαρβαρίγου, ἀπεφάσισε νὰ πέμψῃ πάραυτα ἕνα τῶν τελευταίων, ἵνα διαφυλάξῃ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Βενετίας καὶ τὰ δικαιώματα Βενετῶν πολιτῶν ἐπὶ τῆς νήσου. Ἀλλ' ἡ ἀπόφασις αὕτη δὲν ἠδύνατο ἐπὶ πολὺ νὰ μὲνῃ μυστικὴ, ὡστε νὰ μὴ γένη γνωστὴ ἐν Εὐρίπῳ. Χρυσίνος ὁ Α' Σομμαρίπα, ὅστις τότε διέτριβεν ἐκεῖ, καὶ ἐφρόντιζε νὰ κερδήσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ δούκῃς Ἰωάννου τοῦ Β', ἀπέστειλε πάραυτα ἐναντίον τῆς διαταγῆς τοῦ βενετικῶν διοικητοῦ κρυφίως κάτεργον εἰς Νάξον, καὶ ἐπρόδωκε τῷ δουκὶ τὰ σχέδια τοῦ Γριμάνη. Εὐθὺς ἐκείνος ὠνόμασε πληρεξουσίου ἐπιτρόπους τοὺς τρεῖς ἀδελφοὺς του, Νικολῶν τὸν δυνάστην τῆς Θήρας, Γυλιεμάτζον τὸν δυνάστην Ἀνάργης, καὶ Μάρκον τὸν δυνάστην τῆς Ἰου· οἱ δύο πρῶτοι ἄνευ χρονοτριβῆς ἦλθον εἰς Ἄνδρον πρὸς τὴν χήραν τοῦ Ἀνδρέα, Γυλιέλμῃν Γεωργίου, καὶ συνωμολόγησαν μετ' αὐτῆς τὴν 25 Ἰανουαρίου ἐν τῷ πύργῳ τῆς νήσου συμφωνητικόν, εἰς τὸ ὅποιον ἐνέδωκεν αὐτὴ ἀκουσίως, πιεζομένη ὑπὸ τῶν ὑπερηφάνων ἀδελφῶν Κρίσπῃ· εἰς τὸ συμφωνητικόν τοῦτο, τὸ ὅποιον συνωμολόγησαν ὁ Νικολῶς Γοττσαδίνης τῆς Κύθου καὶ Ἰανουίλλης ὁ Γ' τῆς Σίφνου ὠρίζετο νὰ ὑποχρεωθῆ Πετρωνίλλα, ἢ ἐπίκληρος διάδοχος τοῦ Ἀνδρέα Ζένου, ἐντὸς πέντε ἑτῶν νὰ ὑπανδρευθῆ τὸν Ἰακώβον Κρίσπον, υἱὸν καὶ διάδοχον τοῦ δούκῃς Ἰωάννου τοῦ Β', φέροντα εἰς προίκα τῷ γαμβρῷ τὴν νήσον Ἄνδρον· ἐὰν δὲ ἡ Πετρωνίλλα Ζένου ἤθελεν ἀποθάνει πρὸ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ γαμικοῦ συμβολαίου, τὰ ἔως τότε παρὰ τῆς οἰκογενείας τῶν Κρίσπων νεμόμενα εἰσοδήματα τῆς νήσου νὰ μὴ ἐπιστραφῶσιν· ἐὰν δὲ ἤθελεν ἐπιζῆσθαι τῷ γαμβρῷ, ἢ νήσος νὰ ἐπανέλθῃ τότε εἰς τὴν ἀπόλυτον κτήσιν της. Ἐπὶ τῇ

παραθείσει τοῦ συμβολαίου τούτου ἐτέθη χρηματικὴ ποινὴ, τῆς ὁποίας τὸ ἡμισυ νὰ λάβῃ ἡ Βενετία.

Ὅτε λοιπὸν παρουσιάσθη ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Βασιλέως ἐμπροσθεν τῆς Ἄνδρου, ὁ δούξ Ἰωάννης ὁ Β' δὲν ἐπέτρεψεν αὐτῷ οὔτε τὴν πόλιν νὰ ἴδῃ, οὔτε αὐτῆς τῆς νήσου τὸ ἔδαφος νὰ πατήσῃ, ὡστε ἠνγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ἄπρακτος ὀπίσω. Οἱ πληρεξούσιοι τοῦ Κρίσπου ἐκράτουν ὑποχειρίους τὴν χήραν Γυλιέλμῃν καὶ τοὺς οἰκείους καὶ θεράποντας τοῦ ἀποθανόντος, καὶ διετήρουν τὴν κατοχὴν τῆς νήσου. Ὁ τρόπος οὗτος ἅμα ἀκουσθεὶς ἐν Βενετίᾳ προσεκάλεσε γενικὴν ἀγανάκτησιν· ὅθεν τὴν 11 Μαΐου ἐψηφίσθη ἡ Γερουσία νὰ γράψωσι κάτεργον πρὸς τὸν δούκα τῆς Κρήτης Μάρκον Λιππομάνον (1435—1437) καὶ τὸν ἐκεῖ ναύαρχον Βίδον Δὲ Κανάλε, νὰ ἐξοπλίσωσι καὶ στείλωσι κάτεργον πρὸς τήρησιν τῶν δικαιωμάτων τῆς Βενετίας καὶ τῶν πολιτῶν της, καὶ νὰ πέμψωσι πρὸς τὸν δούκα Ἰωάννην τὸν Β' τινὰ ἐκ τῶν εὐπατριδῶν, ὅστις νὰ μὴ ἐσυγγένευε μετὰ κανένα τῶν ἀξιώσις ἔχόντων, μετὰ ἀνάλογον μισθὸν καὶ πρέπουσαν ἀκολουθίαν. Οὗτος δὲ ἔπρεπε νὰ δηλώσῃ αὐτῷ ὅτι ἡ Βενετία ὠργίσθη ἀκούσασα τὴν ἄνομον πράξιν του, καὶ τὴν ὀλιγωρίαν του διὰ τὸ πρὸς τὴν διμοκρατίαν ὀφειλόμενον σέβας· ὅτι ἡ πολιτεία ἀπαιτεῖ τὴν παράδοσιν τῆς νήσου, περὶ τῆς κτήσεως τῆς ὁποίας μόνον διὰ τῆς δικαστικῆς ὁδοῦ δύναται ὀριστικῶς νὰ ἀποφασισθῆ, καὶ ταχεῖαν ἀπελευθέρωσιν τῆς χήρας καὶ λοιπῆς θεραπείας τοῦ τελευτήσαντος Ἀνδρέα Ζένου· καὶ ἐὰν ὁ δούξ ἤθελεν ἔχει δικαιώματα ἀποδεικνύμενα ἐπὶ τῆς Ἄνδρου, ἢ δημοκρατία δὲν θέλει παραθεῖσθαι αὐτά. Καὶ ἐὰν ὑπακούσῃ ὁ Κρίσπος, νὰ εἴπῃ εἰς αὐτὸν ὁ πρέσβυς, ὅτι ἡ Βενετία τοιαύτην πάντοτε εὐπειθειαν περιέμενε, καὶ ὅτι τὸν ἐπαινεῖ διὰ τοῦτο. Τότε νὰ ὑπάγῃ ὁ ἀπεσταλμένος εἰς Ἄνδρον καὶ νὰ ἐγκατασταθῆ κυβερνήτης αὐτῆς, καὶ νὰ εἰδοποιήσῃ ἀμέσως τὴν Γερουσίαν περὶ τῆς ἐκβάσεως τῆς ἀποστολῆς του. Ἄν ὁμοίως ὁ δούξ ἀρνεῖται νὰ παραχωρήσῃ τὴν νήσον καὶ ἔχῃ ἀπαιτήσεις ἐπ' αὐτῆς ὡς ἐπανασταφέντος τιμαρίου, ἢ δυνάμει τοῦ μετὰ τῆς Πετρωνίλλας συνομολογηθέντος ἀρραβῶνος, τότε νὰ ἀπαντήσῃ αὐτῷ ὁ ἀπεσταλμένος, ὅτι ἐὰν τῷ ὄντι αἱ ἀξιώσεις του εἶναι βέβαιοι, τότε τοσοῦτον εὐκολώτερον δύναται νὰ ἐνδώσῃ εἰς προσωρινὴν κατάσχασιν τῆς νήσου, διότι ἡ Βενετία δὲν ἔχει ἄλλον σκοπὸν εἰμὴ νὰ ἀρῆσῃ τὴν δικαιοσύνην νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν πορείαν της. Καὶ ἐὰν μὲν ὁ Κρίσπος πεισθῆ, νὰ γίνῃ ὅτι καὶ πρότερον ὠρίσθη, ἐὰν δὲ καὶ τότε ἀκόμη ἐναντιωθῆ, νὰ δηλωθῆ αὐτῷ, ὅτι ὁ ἀπεσταλμένος ἔχει πλήρη ἐξουσίαν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ μεταχειρισθῆ τὸν δούκα, τὰς χώρας του καὶ τοὺς ὑπηκόους του ὡς ἐχθροὺς τῆς δημοκρατίας, καὶ ὅτι πάντες οἱ ἀρμοσταὶ τῆς Ἀνατολῆς ἔλαβον συμφώνους ὁδηγίας. Ἐὰν δὲ καὶ αὕτη ἀκόμη ἢ ἀπειλὴ δὲν ἤθελε φέρει τὸ ποθομένον ἀποτέλεσμα, νὰ πλεῖσθαι ὁ ἀπεσταλμένος

εἰς Ἄνδρον, καὶ νὰ προσκαλέσῃ τὰς ἐκεῖ ἀρχὰς ἐν ὀνόματι τῆς Βενετίας νὰ παραδώσωσι τὴν νήσον, καὶ νὰ ἀπειλήσῃ αὐτὰς ὅτι, ἐὰν δὲν ἔλθωσιν εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ συμφέροντός των, θέλωσι θεωρηθῆ ὡς ἐχθροὶ. Ἐὰν δὲ καὶ τοιοῦτοτρόπως δὲν ἤθελε κατορθωθῆ τίποτε, νὰ ἀρχίσῃ χωρὶς ἀναβολῆς τὰς ἐχθροπραξίας, καὶ νὰ καταμηνύτῃ τὴν διαγωγὴν τοῦ δούκῃς εἰς Βενετίαν καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἐν Ἑλλάδι ἀρμοστας· ὁ δὲ τριτάρχος μετὰ τοῦ κατέργου νὰ τεθῆ ὑπὸ τὰς διαταγὰς του πρὸς ἐκτέλεσιν ταύτης τῆς ἀποφάσεως. Ἐν τέλει τὰ ἔξοδα τῆς διεξαγωγῆς τῆς ὑποθέσεως νὰ πληρωθῶσιν ἀπὸ τῶν εἰσοδημάτων τῆς νήσου. Ἡ τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἔλαβον διαταγὴν πάντες οἱ ἐν Ἑλλάδι βενετοὶ διοικηταὶ νὰ συμμορφωθῶσιν ἀκριβῶς μετὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ ἐκτάκτου ἀπεσταλμένου· εἰς Κρήτην μάλιστα ἀπεστάλη μυστικὴ ἐπιστολὴ διὰ νὰ ὑποστηρίξωσιν αὐτὸν μετὰ δυνάμει· αὐτῷ δὲ τῷ ἴδιῳ ἠτοιμάσθησαν διαπιστευτήρια γράμματα, κατὰ τὰ ὅποια προσεκαλεῖτο ὁ Κρίσπος νὰ δώσῃ πίστιν εἰς πάσας τὰς προτάσεις καὶ εἰσηγήσεις, ὡς νὰ προήρχοντο ἀπὸ τῆς Γερουσίας αὐτῆς.

Ὁ δούξ τῆς Κρήτης ἐπεφόρτισε λοιπὸν εὐθὺς τὸν Φραγκίσκον Κυρίνην μετ' αὐτὴν τὴν δυσχερῆ ὑπόθεσιν. Οὗτος ἐπλευσεν ἐπὶ Κρητικῶν κατέργου εἰς Νάξον, καὶ ἀνέπτυξεν εἰς τὸν δούκα Ἰωάννην τὸν Β' τὰ καθ' ἕκαστα τῆς ἀπαστολῆς του. Κατ' ἀρχὰς ἐζητεῖ ὁ δούξ ὑπεκρυγὰς· ἀλλ' ἅμα ὁ Κυρίνης ἠπειλήσεν ἐναρξίν τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἐνέδωκεν ὁ Κρίσπος· ἐδήλωσε δὲ ὅτι εἶχε σκοπὸν νὰ ἐλθῇ αὐτὸς εἰς Βενετίαν, ἵνα ἐκπροσωπεύσῃ ἐκεῖ τὸ δικαίον του· προσεκάλεσε νὰ τῷ δοθῆ ἄδεια ἐλευθέρως διαβάσεως, ἣτις καὶ ἐχορηγήθη αὐτῷ ἀκολουθῶν τὴν 4 Ὀκτωβρίου, ἰσχύουσα διὰ ἑξὶ μῆνας, καὶ παρέδωκεν ἔπειτα τὴν νήσον Ἄνδρον εἰς τὸν βενετὸν ἀπεσταλμένον, ὅστις ἀνέλαβε πάραυτα ἐκεῖ τὰ χρεῖα βενετοῦ κυβερνήτου (Governador).

IV. Φραγκίσκος Κυρίνης, κυβερνήτης Ἄνδρου.

1437—1439.

Μόλις ἐφθάσεν ἡ εἰδήσις περὶ τῆς κατορθωθείσης παραδόσεως τῆς νήσου εἰς Βενετίαν, καὶ ἡ Γερουσία ἐξέδωκε πάραυτα προκήρυξιν, ὅτι πάντες ὅσοι ἤθελον ἔχει δικαιώματα ἐπ' αὐτῆς, καὶ πάντες οἱ νομίζοντες ὅτι ἠδύνατο νὰ ἔχωσι τοιαῦτα, ἔπρεπε νὰ παρουσιασθῶσιν αὐτοπροσώπως ἐνώπιον τῶν πέντε ἐπὶ τούτῳ διορισθέντων νομομαθῶν (Savi), οἵτινες νὰ ἐξετάσωσι τὰς ἀξιώσεις των, καὶ νὰ ὑποβάλωσιν ἔπειτα ἔκθεσιν περὶ αὐτῶν εἰς τὴν Γερουσίαν. Ἐκτὸς τῆς Πετρωνίλλας, ἣτις ἠδύνατο νὰ θεωρηθῆ πρὸ παντὸς ἄλλου ὡς νόμιμος κληρονόμος, παρουσιάσθησαν καὶ τρεῖς ἕτεροι ἀξιώσεις ἔχοντες ἐπὶ τῆς Ἄνδρου. Πρῶτος ἦτο ὁ Ἰακώβος Β' Κρίσπος, δούξ τῆς Νάξου, ὅστις διεδέχθη τὸν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1437 ἀποθανόντα πατέρα του, Ἰωάννην τὸν Β', ὑπὸ κηδεμονίαν τῆς μητρὸς του Φραγκίσκας Μωροζίνη, καὶ ὑπὸ τὴν ἐπι-

εις Εύβοιαν ἐτησίως 150 δουκάτα εις χρυσόν, ἐν ὄσῳ ἡ Ἄνδρος ἤθελε μένει εις τὴν οἰκογενεῖάν του, καὶ ὡς πρῶτον ἔτος ἤθελε λογισθῆ ὁ χρόνος ἀπὸ 22 Δεκεμβρίου 1439 μέχρι τῆς αὐτῆς ἡμερομηνίας 1440. Συγγράμματα ἀνελάμβανεν ὁ οἶκος Σομμαρίπα τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ δωρήσῃ, οὔτε ἄλλως ἐκποίηση τὴν νῆσον ποτὲ, ἀνευ προηγηθείσης ὑποχρέωσιν τοῦ νέου ἰδιοκτῆτου, ἵνα ἐξακολουθῆ τὴν πληρωμὴν τῶν 150 ἐκείνων δουκάτων εις τὸν Μάρκον Ζένον καὶ τοὺς κληρονόμους του. Ἀμφότερα τὰ μέρη ἐπαύσαντο τῶν δικηγορικῶν λεπτολογιῶν, καὶ ἐπεκύρωσαν δι' ὄρκου τὸ συμβόλαιον. Ὄθεν τὴν 5 Ἰανουρίου ἐξεδόθη ἡ προνομία, ἐν ἧ ὁ δόγης Φραγκίσκος Φόσκαρης, προλαγίζων λαμπρῶς εις αἶνον τῆς δικαιοσύνης, παρέδιδε τὴν κτῆσιν τῆς Ἄνδρου Χρυσίνῳ τῷ Ἀ' Σομμαρίπα, δυνάστη τῆς Πάρου, καὶ ἀνήγγελλεν εις πάντας τοὺς ἐν τῇ ἀνατολῇ ἐνεργούντας βενετοὺς διοικητὰς τὴν κληροδοτήσιν αὐτοῦ μετὰ ταύτην τὴν νῆσον. — Εὐθὺς μετὰ τοῦτο τὴν 7 Ἰανουρίου ἔγραψε περὶ τούτου ἡ Γερουσία εις τὸν Γεώργιον Κορνάρου κυβερνήτην τῆς Ἄνδρου, ὅτι ἀνεγνωρίσθη ἡ νῆσος ἀνήκουσα τῷ Χρυσίνῳ ἐπομένως, ὅτι ἔπρεπε νὰ παραδώσῃ αὐτὴν εις τὸν δυνάστην τῆς Πάρου, ἢ εις ἀπεσταλμένον του, μετ' ὄλων τῶν εἰσοδημάτων, ἀφ' οὗ ἀφαιρεθῶσι τὰ ἐκ τῆς συντηρητικῆς κατασχέσεως προσγενομένα ἐξοδα. Ἀντίγραφα τοῦ γράμματος τούτου ἐστάλησαν εις τὸν δούκα Λούκαν Ὁρόνον τῆς Κρήτης (1439—1441), εις τὸν βαῖλον Φωντίνον Πιζάνην τῆς Εὐρίπου (1438—1440) καὶ εις τοὺς συμβούλους του Μαρῖνον Σωράντζον καὶ Βαλέριον Ζένον.

Καὶ τὸ ζήτημα ἀκόμη τῆς ἐπὶ χειρὶ συντάξεως τῆς Γυλιέλμας Γεωργίου ἐλύθη εὐθὺς μετὰ ταῦτα· αὐτὴ ἐν τῷ μεταξὺ ὑπανδρεύθη εις δεύτερον γάμον τὸν Φραγκίσκον Κρίσπον, υἱὸν τοῦ Νικολῶ δυνάστου τῆς Θήρας, ἐν ᾧ ὁ ἀρραβὼν μεταξὺ τῆς θυγατρὸς τῆς Πετρονίλλας καὶ τοῦ Ἰκνώσου τοῦ Β' διελύθη, καὶ ἀπῆται ὡς τῆς χειρὸς τῆς ἀποτίμημα τὸ ἥμισυ τῶν κτημάτων τοῦ ἀποθανόντος συζύγου τῆς κατὰ τὸ ἐν Ῥωμανίᾳ ἰσχύον ποτὲ τιμαριωτικὸν δίκαιον. Ἀλλ' οἱ δημόσιοι κατήγοροι (Avvogadori del comun), ἐνώπιον τῶν ὁποίων παρουσιάσθη προσωπικῶς ὁ Φραγκίσκος, ἀπεφάνθησαν τὴν 28 Ἰουνίου 1440, ὅτι ἡ ἀγωγή τῆς Γυλιέλμας ἐστρεφίτο βασιμότητος, καὶ ἄφησαν τὸν Χρυσίνον εις ἀδιαφιλονέκτον καὶ ἀμέριστον κτῆσιν τῆς Ἄνδρου.

Ὅτι δὲ Χρυσίνος ὁ δυνάστης Πάρου ἐπανηγύρισεν τὴν εἰσοδὸν του καὶ εις τὸ παλαιὸν φρούριον τῶν δυναστῶν τῆς Ἄνδρου, καὶ τὸ νεωστὶ ἀνατεῖλαν γένος τῶν Σομμαρίπα ἐκόσμη μετὰ τῶν οἰκοσήμεων του τὸν παλαιὸν πύργον τοῦ Μαρῖνου Δανδόλου (*), ἤρχισαν πλέον καὶ διὰ τὴν Ἄνδρον εἰρη-

νικώτεροι καιροί. Αἱ πολυχρόνιοι δίκαια διὰ τὴν κτῆσιν αὐτῆς ἐτελείωσαν μετὰ τὸ ἔτος 1440 ὀριστικῶς· μοναδικαί τινες ἀσήμαντοι φιλονεικίαι ἠγέρθησαν εις τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους, ἀφ' οὗ οἱ Σομμαρίπα ἀκόμη ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἔτη (μέχρι τοῦ 1566) διετήρησαν ἐκεῖ τὴν κυριαρχίαν των.

(* Ἐπεταί συνέχεια.)

ΝΕΡΟΙΤΣΟΣ.

ΤΟ ΔΩΡΟΝ

τῆς πρώτης τοῦ ἔτους.

(Ἀνέκδοτον.)

Α'.

Ἐορτῆς πλεονεκτήματα.

Ἄν ἦσαι οἰκοδοσπότης, γνωρίζεις βεβαίως ποῖαν ἡμέραν ἀναμένουν πρὸ πάσης ἄλλης τὰ τέκνα σου, καὶ ποῖας τὴν ἔλευσιν χαίρετῶσι μετὰ πλείονος χαρᾶς οἱ ὑπηρεταί σου· ἂν ἦσαι ἐφημεριδογράφος, γνωρίζεις ἐπίσης ποῖα εἶνε ἡ εὐνοουμένη ἡμέρα, le jour de prédilection, τοῦ διανομῆς σου· ἂν ἦσαι . . . πλὴν ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν ἦσθε ὅλοι, βεβαίως θὰ ἔχετε μεταξὺ τῶν γλυκυτέρων σας ἀναμνήσεων μίαν πρὸ πάντων τοῦ ἔτους ἡμέραν, καθ' ἣν νῆπια μὲν ἐπληρώσατε τὰ θυλάκια σας γλυκισμάτων καὶ παιγνίων, νεανίσκοι δὲ καὶ μείρακες ἠσπάσθητε μετὰ παραφόρου χαρᾶς κομψόν τι κ' εὐωδιάζον δῶρον.

Ἡ ἡμέρα αὕτη εἶνε ἡ πρώτη τοῦ ἔτους. Ὡ! ἐνθυμήθητε ὅποια εἶδτε χρυσᾷ ὄνειρα τὴν παραμονὴν τῆς μαγικῆς αὐτῆς ἡμέρας, ὅταν σὰς ἐπλάνα ἔτι τὸ μειδιάμα τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἐνθυμήθητε ποίους παραδόξους χορούς ἐχόρευον ἴσως πρὸ τῶν κεκλεισμένων ὀμμάτων σας νευρόσπαστα ποικιλόχρα καὶ ποικιλόσχημα, ἐνθυμήθητε τύπανα ὠραία, ἅτινα ἐβλέπετε ἴσως καθ' ὕπνου κρουόμενα ἀφ' ἐκνῶν, ἢ σάλπιγγας ἠχούσας μόνας των, ἢ κάνιστρα πλήρη γλυκισμάτων, καὶ θὰ ἐνθυμήθητε τὴν γλυκυτέραν νύκτα τῆς ζωῆς σας, τὰ γλυκύτερα ὄνειρα τῆς ὠραιότερας ἐποχῆς τοῦ ἀνθρωπίνου βίου.

Τὴν ἡμέραν αὐτὴν ὁ κόσμος ὅλος προσφωνεῖ μετ' εὐθυμίας· οἱ ποιηταί, πρῶτον, à tout seigneur tout honneur, διότι ὑμνοῦντες αὐτὴν διὰ τῶν κίτρινο-κοκκίνων χαρτίων τῶν διανομῶν, προπληρώνονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοὺς κόπους των, ῥῆμα οὕτινος, καὶ ἀνευ τῆς πρὸ, σπανίως ἀπολαύουσιν οἱ ταλαιπώροι ποιηταί τῆς Ἑλλάδος, διὰ τὸ ὑπὲρ τὸ δέον μουσόφιλον τοῦ κοινού· οἱ νέοι, δεύτερον, διότι ἀταλλάσσουσι δῶρα, οἱ διανομαῖς, διότι συναγοῦσι τάλληρα (καὶ πῦρ καὶ δεκάρας), τὰ νῆπια διότι πνίγονται μετὰ σκχαρωτὰ, οἱ ὑπηρεταί διότι πωλοῦσιν ὀλίγον ἀκριβῶς τὸ καλλιμέρα των κατὰ τὴν χρυσὴν αὐτὴν ἡμέραν, οἱ ὑπάλληλοι διότι προσιβάζον-

ται, οἱ πολιτικοὶ διότι σταυροφοροῦνται, ὅλοι τέλος πάντων γενικῶς, ἐκτός . . . (παντοῦ αἱ κατπραμῆναι αὐταὶ ἐξαιρέσεις), ἐκτός ἐκείνων οἵτινες ἢ δὲν προσμένουσι δῶρα, καὶ αὐτοὶ εἶνε πολλὰ ὀλίγοι, ἢ δὲν ἔχουσι νὰ προσφέρωσιν, οἵτινες πάλιν εἶνε τὸσον πολλοί, ὅσον ὀλίγοι εἶνε οἱ πρῶτοι, διὰ τὸν ἀπλοῦν λόγον ἔτι τὸ λαμβάνειν εἶνε εὐκολώτερον τοῦ δίδειν.

Εἰς ποῖαν τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν ἀνήκει ὁ ἦρωας μας, θὰ τὸ μάθετε κατωτέρω· δὲν σὰς τὸ λέγω δὲ εὐθὺς ἀπὸ τούδε, διότι δὲν μ' ἀρέσκουν ποσῶς τὰ in medias res.

Β'.

Σκέψεις, τοπογραφικαὶ περὶ τῶν ὁδῶν καὶ ἠθικο-λογικαὶ περὶ τοῦ νεανικοῦ βίου.

Εἶνε παραμονὴ τῆς πρώτης τοῦ ἔτους 1860.

Ὁδηγῶ τὸν ἀναγνώστην μου, ἂν θέλῃ βεβαίως νὰ μ' ἀκολουθήσῃ, εις ἰσόγειόν τινα αἰθουσαν τῆς ὁδοῦ . . . — μὰ τὴν ἀλήθειαν δὲν τὴν ἐνθυμοῦμαι, ἀλλὰ καὶ ἂν τὴν ἐνθυμηθῶ, καλλίτερον εἶνε νὰ μὴ τὴν ὀνομάσω· διότι ἂν ποτὲ τις περιέργως ἀναγνώστας ἀπεράσσειε νὰ προβῇ εις ἐξέλεξιν τῶν ἐδῶ γραφομένων, ἤθελε χωρὶς ἄλλο ἐμπερδευθῆ, μετὰ τὴν ἐκτελουμένην σήμερον διαπλάτυνσιν, συγχώνευσιν καὶ εὐθυγράμμισιν τῶν ὁδῶν, καὶ πολὺ ἀμυβιάλλω ἂν ἤθελεν ἀνεύρει τὴν ὁδὸν, ἣτις ἤθελε κατονομασθῆ ἐνταῦθα. Καλλίτερον λοιπὸν εἶνε μὲν τὸν ἀναγνώστην νὰ μὴ τὴν ὀνομάσω, εις ἐμὲ δὲ νὰ μὴ τὴν ἐνθυμηθῶ.

Εἰς τινα λοιπὸν ἰσόγειον αἰθουσαν ὁδοῦ οἴας δῆποτε, νέος τις κάθηται πρὸ μικροῦ τραπέζιου στηρίζων ἐπ' αὐτοῦ τοὺς ἀγκῶνας του, καὶ ἐπὶ τῶν χειρῶν του τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· ἡ κόμη του εἶνε ἀκένιστος καὶ ἡ ἐνθυμασία του ἀτημέλητος καὶ ἀτακτος, διότι πρὸ μικροῦ ἐξηγέρθη τῆς κλίνης, καὶ τοι ἐγγιζούσης μεσημβρίας. Πλὴν, τί νὰ γείνη! εἶνε βλέπετε, καλομαθημένος, εἶνε l'enfant gâté τῆς οἰκογενείας του, δηλαδή μιᾶς γραιῆς μητρὸς, ἐνὸς ἀδελφοῦ προσκυτέρου, ἐπαγγελιομένου τὸν δικηγόρον, καὶ μιᾶς ἀδελφῆς νεωτέρας αὐτοῦ, μελανοφθάλμου καὶ δεκαοκταετοῦς νύμφης. Δὲν ταράττουσι λοιπὸν τὸν ἡμερήσιον ὕπνον του, ὅπως ἐπίσης δὲν ἀποπειρῶνται νὰ ἐμποδίσωσι τὰς νυκτερινὰς αὐτοῦ ἀγρυπνίας· τὸν ἀφίνουσιν ἀνεξέταστος νὰ κατακλίνεται τὴν πρώτην μετὰ τὸ μετονώκτιον ὥραν, καὶ νὰ ἐγειρῆται τὴν μεσημέριαν. Διὰ τὴν αἰτίαν τὸν ἀγαπῶσι πάντες μετὰ τυφλῆς στοργῆς, καὶ τοσοῦτον μάλιστα τυφλῆς, ὥστε οὐ μόνον αὐτὴ τὰ ἐλαττώματά του κρύπτει, ἀλλὰ πολλὰ τούτων μετασχηματίζει καὶ εις προτερήματα εις τὰ ὄμματα των. Δὲν ἀποροῦσιν οἱ ταλαιπώροι ὅτι τὸ εἰκαστὸν ἤδη καὶ δεύτερον ἄγων τῆς ἡλικίας τοῦ ἔτους, οὐδὲν ἄλλο ἀπολύτως πράττει, οὔτε γνωρίζει νὰ πράξῃ, ἢ νὰ θαυμάζῃ τὸ μέγεθος τῆς οἰκίας του καὶ τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὸ ὕψος τοῦ λιγυροῦ του ἀναστήματος εις τὰ κάτοπτρα τῶν κερνεῖων· δὲν εὐρίσκει πολὺ ἀσυγχώρητον τὸ νὰ ζῆ-

τῇ αἰωνίως χρήματα παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, διὰ νὰ τὰ σπαταλᾷ εις διασκεδάσεις καὶ ὄργια, οὔτε παράδοξον νὰ πληρώνῃ πάλιν ἐκτάκτως ὁ δυστυχῆς ἀδελφός του ἀρκετὰ του χρέη, ἅτινα λησμονεῖ αὐτὸς νὰ πληρώσῃ, ἕνεκα τῶν πολλῶν του ὑποθέσεων, ὁ πολυάσχολος ἄνθρωπος! Πολλάκις δὲ τέλος καὶ τὸν καμαρώνουσιν, ὅσκις βλέπουσιν αὐτὸν ἐξερχόμενον ἀγερώχως τῆς οἰκίας, καὶ βαδίζοντα μετὰ τὴν κεφαλὴν ὀρθίαν καὶ τὸν μύστακα ὀρθιον, φρονούντας ὅτι μεγάλην τινα ἰδέαν κυφορεῖ ἢ σεσηπιῖα ἐκείνη κεφαλὴ.

Πόσοι νέοι κατεστράφησαν ἕνεκα τῆς τυφλῆς στοργῆς τῆς οἰκογενείας των! Πόσων νέων οἱ πατέρες, αἱ μητέρες, οἱ συγγενεῖς μετενόησαν πικρῶς ὅτι τοὺς ἠγάπησαν περισσύτερον παρ' ὅσον ἔπρεπε. Καὶ ὁμως . . . Πλὴν, trêve de moralité, ἄς ἐπανεέλθωμεν εις τὸν ἀκτένιστον ἦρωά μας.

Γ'.

Ἐρώτησις. Ἐπιστολὴ ἀγορθόγραφος εἰνὲ ποτε κατηρείας ἀφορμῆ;

Ἐκάθητο λοιπὸν ὁ Δημητράκης πρὸ τῆς μικρᾶς ἐκείνης τραπέζης σκεπτικῶς καὶ κατηφῆς. Τῆς κατηφείας του ταύτης τὸ αἷτιον ἀνακαλύπτομεν εὐκόλως, ῥίπτοντες τὸ βλέμμα εις τὰ ἐπὶ τοῦ τραπέζιου εὐρισκόμενα πράγματα.

Ἄς ἴδωμεν!

Εἰς τὸ ἄκρον τοῦ τραπέζιου φαίνονται ὀρίζοντες καὶ ἐπαλλήλως τεθειμένοι τόμοι τινὲς βιβλίων, ῥυπαροὶ σχεδὸν καὶ ἐσχισμένοι ἐκ τῆς συχνῆς ἀναγνώσεως. Ἐννοεῖ ὁ ἀναγνώστης, ὅτι βιβλία τοιαῦτα εἶνε ἀναμφιβόλως μυθιστορήματα· ποῖα ὁμως μυθιστορήματα εἶνε, τοῦτο οὔτε τὸ ἐννοεῖ βεβαίως, οὔτε ἀπαιτοῦμεν νὰ τὸ ἐννοήσῃ, διὰ τοῦτο καὶ τὸ λέγομεν· τὰ βιβλία ἐκεῖνα εἶνε, εἰς τόμος τοῦ Φρονάνδου Δουπλεσίου, ἦτοι ἀπομνημονευμάτων ἀνδρὸς συζύγου, μυθιστορήματος τοῦ Sue μεταφρασθέντος παρὰ τοῦ Κυρίου Σκυλίτζη· τρεῖς τόμοι, ἐκ τῶν τελευταίων, τοῦ ὑποκόμητος τῆς Βραζελόνης, μυθιστορίας τοῦ Dumas, μεταφρασθείσης ὑπὸ ἀγνώστου τινὸς κυρίου, κρυφθέντος, πολλὰ δικαίως, καὶ κατὰ τὸ ἀξίωμα γγῶθι σαυτὸν, ὑπὸ τῆς ἀνωνομίας τὸν εὐσπλαγγχον μανδύαν, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἡ Μαλβίνα, γνωστὸν μυθιστόρημα τῆς Κυρίας Collin. Τὰ βιβλία ταῦτα δὲν εἶνε βεβαίως ἀφορμὴ κατηφείας· τὸ ἐξωτερικὸν των ὀλίγον . . . ἀλλ' αὐτὸ εἶνε ἔργον τῶν χειρῶν τοῦ ἡρώος μας, καὶ ἐπομένως δὲν πιστεύομεν νὰ τὸν κινήει εις κατηφείαν. Παρὰ τὰ βιβλία ταῦτα ὑπάρχει μελανοδογεῖον νοσοῦν τὴν νόσον ἐκείνην, ἣν δὲν ὑπάρχει φόβος ἴσως νὰ νοσήσῃ τὰ ἔτη τῆς Ἑλλάδος, μὲν ὅλας τὰς ἀξιεπαίνους προσπάθειας τῆς Κυβερνήσεως· ἐπὶ τῶν χαλιῶν αὐτοῦ ἀναπαύεται κατὰ μῆκος κονδύλιον χαλύβδιον, οὔτινος ὁμως τὰ σκέλη δὲν φαίνονται πολὺ διατεθειμένα νὰ συμβαδίσωσιν ἐπὶ τοῦ χάρτου· πλὴν οὔτε ταῦτα εἶναι τῆς κατηφείας τοῦ Δημητράκη ἀφορμῆ· δεξιόθεν αὐτοῦ ἀχνίζει ἐντὸς

(*) « Τὰ τεῖχη εἶνε σχεδὸν ἀπάνταχοῦ κεκαλυμμένα μετὰ τὸ οἰκόστημα καὶ τὰ μονογράμματα τῶν Κυρίων « Σομμαρίπα εις τοὺς ὁποίους ἄλλοτε ἀνῆκεν ἡ νῆσος αὕτη ». (Ἐπιστολὴ τοῦ πατρὸς Πορτιέρ.)

κυπέλλου αρκετά εύρυχώρου ὁ μελανὸς καφὲς, ἀντικείμενον, ὡς βλέπετε, φαιδρότητος μᾶλλον ἢ μελαγχολίας πρόξενον. Πρὸ αὐτοῦ τέλος ὑπάρχει τεμάχιον χάρτου, φέρον ὀλίγας γραμμὰς, γεγραμμένας ὅμως ὀλίγον en zig-zag, κατὰ τὴν διάθεσιν ἐννοεῖται ἑκατέρου τῶν σκελῶν τοῦ προῤῥηθέντος καλάμου. Ἄν ἀναγνώσωμεν αὐτὰς τὰς γραμμὰς, ἴσως πληροφορηθῶμεν τίποτε· ναί μὲν, παραβιάζεται τὸ μυστικὸν τῆς ἐπιστολῆς, ἀλλ' ἀναπληροῦται τὸ κεληρὸς τοῦ ἱστορήματος τούτου.

Ἴδου τί περιέχουσιν αἱ γραμμαὶ αὐταὶ (ἐξαιρέσει ἐπτὰ ἀνορθογραφῶν).

- α Φιλτάτη!
- » Σὰς εὐχομαι εὐτυχὲς τὸ νέον ἔτος, καὶ σὰς « παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε εὐμενῶς τὴν μικρὰν μου » προσφοράν, ὡς ἐλάχιστον δεῖγμα τῆς ἀγάπης, » τῆς τρυφερότητος, καὶ τοῦ διακαοῦς πάθους μου.
- » Ὁ πιστὸς σας θεράπων
- » Δημητράκης. »

Αἱ γραμμαὶ αὐταὶ εἰσὶ γεγραμμέναι μ' ὄλην τὴν δυνατὴν καλλιγραφίαν τοῦ ἥρωος (καὶ τοῦ κονδουλίου του) ἐπὶ ἡμίσεως φύλλου χαρτίου λευκοῦ, στιλπνοτάτου, χρωματισμένου μάλιστα ὀλίγον κατὰ τὰ κεντημένα ἄκρα του, ἐπὶ χαρτίου δηλαδὴ ἐφ' οὗ γράφονται συνήθως τὰ προσκλητήρια γάμων, τὰ περιπαθῆ γραμμάτια, κ.λ.π. Ἄν δ' ὁ ἀναγνώστης ἦνε περίεργος νὰ μάθῃ καὶ τὴν γενεαλογίαν τοῦ ἡμίσεως αὐτοῦ φύλλου τοῦ τοιοῦτου στιλπνοῦ χάρτου, ἰδοὺ αὐτῆ· εἶνε τὸ ἡμισυ ἄγραφον φύλλον προσκλητηρίου τινὸς εἰς γάμον, ὅπερ μετὰ μακρᾶς καὶ κοπιώδεις ἐρευνᾶς ἀνευρῶν ὁ Δημητράκης εἰς τὸ βάθος σκευεθῆκε τινὸς τῆς ἀδελφῆς του, ἐδιχοτόμησεν ἕνεκα τῆς κατεπειγούσης ἀνάγκης, ἣν εἶχε νὰ στείλῃ κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ νέου ἔτους δῶρον τι εἰς τὴν φίλην του, καὶ νὰ στείλῃ αὐτὸ συνωδευμένον μετ' ἐπιστολῆς.

Ἄλ' εἶχεν ἄρ' αὖτε καὶ τὸ δῶρον τοῦτο ἔτοιμον, ἀρ' οὐ ὑπῆρχεν ἑτοιμὴ ἢ ἐπιστολῆ;

Ἄς ὁμολογήσωμεν τὴν ἀλήθειαν χωρὶς ἐντροπῆν. Τὸ δῶρον τοῦτο ἔλειπε, καὶ ἐπρόκειτο νὰ εὐρεθῆ ὁ δύσκολον ὀλίγον τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ὅπως δῆποτε εἰς τοῦτο κατεγίνετο ὁ ἀκτένιστος ἥρωος μου· καὶ ἐννοεῖται ὅτι ἦτον ἀρκετὰ σπουδαῖον τὸ ἀντικείμενον, ὥστε νὰ τὸν ἀπασχολῆ πρὸ παντὸς ἄλλου, μόνις ἐξεγερθέντα τῆς κλίνης, ἀνιπτον ἔτι, καὶ λησμονοῦντα μάλιστα νὰ ῥοφήσῃ καὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ καρὲν, τὸν ἀναδίδοντα κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὴν ἐσχάτην ἰτμῶδῃ του ἔλικα. Τὸ δύστυγμα ὅμως εἶνε ὅτι τὸ δῶρον ἐκεῖνο ἦτο, ὡς φαίνεται, ἀρκετὰ δυσεῦρετον, διότι ὁ ἥρωος μελαγχολεῖ καὶ στηρίζει κατηρῆς καὶ σκυθρωπὸς τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν ἀγκώνων.

- Δ.
- Ἀπόκρ. Ὅχι· μᾶλλον δὲ ἡ ὑπερβολικὴ ἰσχυρότης τοῦ πουγγίου.

Ἴδου ἀκριβῶς ἡ ὥρα, καθ' ἣν ἐπεσκέφθημεν τὸ

δωμάτιον τοῦ Δημητράκη μετὰ τοῦ ἀναγνώστου. Ἴδου καὶ ἡ ἀφορμὴ τῆς σκυθρωπότητος καὶ τῆς κατηφείας του.

Ἄλλ' ἄραγε, διατί εἶνε τόσον δυσεῦρετον τὸ δῶρον, ὅπερ θέλει νὰ στείλῃ ὡς εὐαρχισμὸν ἢ ἀγιο-
βασιλειάτικον ὁ Δημητράκης εἰς τὴν φίλην του; . . Ὡ φίλτατε ἀναγνώστα, διὰ τὸν ἀπλοῦν καὶ λίαν εὐκατάληπτον λόγον ὅτι τὸ ταμεῖον τοῦ Δημητράκη ἀχαλκεῖ, διότι ὁ ἥρωος Δημητράκης, δοὺς χθὲς εἰς τὸν καπνοπώλην μίαν δεκάραν ἰν' ἀγοράσῃ καπνὸν, ἐθεσίασε τὸ ἔσχατον τῆς περιουσίας αὐτοῦ ναυάγιον.

— Τί διάβολον! ἀνακράζει αἰφνης (οὐχὶ ὅμως καὶ μεγαλοφώνως) ὁ Δημητράκης, τί διάβολον! νὰ μείνῃ κανεὶς εἰς τὰ κρῖα τοῦ λουτροῦ, ἀφοῦ σχεδὸν τίποτε πλέον δὲν λείπει· καὶ διατί; διὰ τρεῖς τέσσαρας γελοίας δραχμὰς, μετὰ τὰς ὁποίας θὰ ἐπρομηθευόμην ὅ,τι ἤθελον. Καὶ φαντάσου τώρα ποῖαν ἰδέαν θὰ συλλάβῃ περὶ ἐμοῦ ἢ Ἑλένη (αὐτῷ, φαίνεται, ἐκαλεῖτο ἢ φίλην του), ἀφοῦ μάλιστα καὶ τῆς εἶχον ὑποσχεθῆ ἕν εὐμορφον δῶρον, μίαν surprise [sic] διὰ τὸ νέον ἔτος . . . Τί νὰ κάμω! . . . μὰ τὴν ἀλήθειαν οὐτ' ἐγὼ δὲν ἤξεύρω, καὶ ὅμως πρέπει νὰ γείνη ὅ,τι θὰ γείνη σήμερον. . .

Καὶ στηριχθεῖσα πάλιν ἐπὶ τῶν χειρῶν του ἢ κεφαλῇ του ἐβύθισθη εἰς σκέψεις.

- Ε'.
- Ποῦ κατοικεῖ τὸ αἰσθημα, κατὰ τὴν γνώμην πολλῶν γυναικῶν τῆς νῦν ἐποχῆς.

Ἔ, φίλε ἀναγνώστα (à propos, ἤξεύρεις διατί σὲ ὀνομάζω πάντοτε φίλον μου; διότι με ἀναγινώσκεις· τί νὰ γείνη; ἀδυναμία συγγραφῆς, ὡς βλέπεις). πρέπει νὰ εὐρεθῆς εἰς τοιαύτην τινα κρίσιν ἢ περιστασίαν, ὅπως ἐνόησας εἰς ὁποῖαν δεινὴν περιπλοκὴν εὐρίσκειτο κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκεῖνην ὁ ταλαίπωρος Δημητράκης. Φαντάσου νὰ ἔχῃς φίλην τινὰ, νὰ τῇ ὑποσχεθῆς ἕν δῶρον, καὶ νὰ βλέπῃς ἔπειτα ὅτι δὲν ἔχεις τὸ κατηραμένον αὐτὸ δῶρον διὰ νὰ τὸ στείλῃς· νὰ ἔχῃς δ' ἀπεναντίας τὴν βεβαιότητα, ἢ τοῦλάχιστον τὴν πιθανότητα, ὅτι ἡ τρυφερά αὐτῆ δεσποινίς δὲν διαφέρει πολὺ πολλῶν ἄλλων ὁμοφύλων τῆς, αἵτινες τρέφουσιν ἰδιαιτέραν πρὸς τὰ ὠραῖα κοσμήματα κλίσιν, αἵτινες λατρεύουσιν ἕν φιάλιον ess-bouquet, ἢ ἐρωτεύονται τὰ ψιὰθ.νὰ των σκιαδία, αἵτινες τέλος πάντων φρονοῦσιν ὅτι ἡ κατοικία, le domicile, τοῦ ἔρωτος εἶνε ἡ ὀπισθεν τῶν κροταλίων τῶν ὠρολογίων μας· ἢ ἐντὸς τοῦ κίβωτιου, ὅπου θέτουσι τὴν πούδραν των· καὶ νὰ δικαιῶσαι ἐπομένως πληρέστατα νὰ πιστεύῃς ὅτι ἡ ἀπουσία τοῦ δῶρου σου θέλει ἐπηρεάσει ὅπως οὖν τὴν τρυφεράν τῆς καὶ εὐαίσθητον καρδίαν.

Ταῦτα πάντα ὅταν διαλογισθῆς, θέλεις δικαιῶσαι τὴν κατῆφειαν καὶ τὴν μελαγχολίαν τοῦ Δημητράκη μου. Ἄν ὅμως δὲν σὲ κινῆ εἰς οἶκτον ἢ δεινὴν τοῦ θέτις, εἰ.

σαι χωρὶς ἄλλο ἄνθρωπος ἀνάλητος, μὴ γευθεὶς τὰς γλυκεῖας συγκινήσεις τοῦ πρώτου ἔρωτος, μὴ ἀριθμήσας μετὰ παλιούσι εὐφροσύνης τὸ εἰκοστὸν σου ἔαρ, μὴ δοκιμάσας τὸν γλυκὺν τοῦ ἔρωτος χαλινόν, μὴ . . . et caetera . . . et caetera.

— Ὁ ταλαίπωρος! τοῦλάχιστον ἐν τοιοῦτον ἐπιφώνημα ἀξίζει, νομίζω, ὁ ἥρωος μου· τί ὀργή! . .

- ΣΤ'.
- Περὶ τῆς χρησιμότητος μυθιστορήματος χρυσοδεμένου.

— Ἄ! ἀνεφώνησε τέλος πάντων ὁ Δημητράκης, ὡσεὶ συλλαβῶν εὐτυχῆ τινα ἰδέαν, καὶ κατορθώσας νὰ εὐρῃ ὅ,τι πρὸ μικροῦ ἐξήτει· ταχὺ μειδίαιμα, ἂν οὐχὶ θριάμβου, τοῦλάχιστον νίκης, διέστειλε στιγμιαίως τὰ χεῖλη του, καὶ ἐγερεθεὶς τῆς καθέδρας του ἔσεισε τὴν κεφαλὴν, οὐχὶ ὅπως ἀποδιώξῃ πενήμιτος ἢ ὀχληρὰς ἰδέας, κατὰ τὴν στερεότητον ἐκδοσιν τῶν τοιοῦτων φράσεων, ἀλλ' ἰν' ἀποσεισῇ τοὺς καταπεσόντας πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του βροστρῶχος τῆς μακρᾶς καὶ οὐλῆς του κόμης.

— Ἄ! καὶ τόσην ὥραν νὰ μὴ τὸ συλλογισθῶ! . .

Κλειδῶσας δὲ ἐντὸς τοῦ σύρτου τοῦ τραπέζιου τοῦ τὴν ἐπιστολὴν, ἣν ἀνέγνωμεν πρὸ μικροῦ, διευθύνθη πρὸς τὴν θύσαν τοῦ δωματίου του, δι' ἧς αὐτὸ ἐκοινῶνε πρὸς ἄλλον τινα θάλαμον, χρησιμεύοντα ὡς σπουδαστήριον τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐξακολουθεῖν τὸν ἐφεξῆς μοιόλογον·

— Πραγματικῶς, ἀξιολογὰ τὸ ἐσκέφθην ὠραιότερον δῶρον δὲν γίνεται, εἰμὴ βιβλίον, καὶ μάλιστα ἡ *Matthildis*. Τί ὠραῖον μυθιστόρημα! . . . καὶ, δεμένον, καθὼς εἶνε, τόσον λαμπρὰ! ὦ! θὰ εὐχαριστήθῃ χωρὶς ἄλλο, καὶ μάλιστα ἂν τὸ ἀναγνώσῃ.

Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ἀδελφοῦ του, ἔλαθεν ἀπὸ τῆς τραπέζης, ἐφ' ἧς ἐκεῖτο ἠνεωγμένον ἀναστροφῶς βιβλίον κομψότατα δεδεμένον, καὶ ἐπανῆλθεν ἐν θριάμβῳ εἰς τὸ δωμάτιόν του.

— Ὅ! τὸ ἀναγινώσκῃ βέβαια ὁ Σωκράτης, ἀφοῦ τὸ εἶχεν ἀνοικτὸν ἐπὶ τῆς τραπέζης του, διελογίσαστο μειδιῶν ὁ Δημητράκης, καὶ πιθανὸν νὰ τὸ ζητήσῃ μετὰ ταῦτα· ἀλλὰ. . . καὶ ἐμειδίασε πάλιν.

Ἄν ἐπιθυμῇ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἀλλὰ τούτου ὁ ἀναγνώστης, καλὸν εἶνε νὰ μάθῃ, ὅτι ὁ ἀδελφὸς τοῦ Δημητράκη εἶχεν ἤδη ἀπὸ πολλοῦ συνειδίσει εἰς τοιαύτας αἰφνιδίους ἀναλήψεις βιβλίων του, ὧν μάλιστα πολλὰ ἔβλεπε μετεμψυχούμενα ἐνίοτε εἰς τὰς τραπέζας τῶν ῥωποπωλῶν.

— Ἀλλὰ τὸ κακὸν εἶναι τώρα, ἐπανέλαθεν, ὅτι πρέπει νὰ γείνη καὶ ἡ ἐπιστολῆ ὅπως οὖν σύμφωνος μετὰ τὸ στελλόμενον δῶρον. Καὶ ποῦ νὰ εὐρῶ ἄλλο χαρτί! . . . Οὐφ! τί σκοτοῦρα εἶνε αὐτῆ ἡ πρώτη τοῦ ἔτους. . .

- Ζ'.
- Ἄ! καὶ τόσην ὥραν νὰ μὴ τὸ συλλογισθῶ! . .
- Ἄλλὰ τὸ κακὸν εἶναι τώρα, ἐπανέλαθεν, ὅτι πρέπει νὰ γείνη καὶ ἡ ἐπιστολῆ ὅπως οὖν σύμφωνος μετὰ τὸ στελλόμενον δῶρον. Καὶ ποῦ νὰ εὐρῶ ἄλλο χαρτί! . . . Οὐφ! τί σκοτοῦρα εἶνε αὐτῆ ἡ πρώτη τοῦ ἔτους. . .
- Ἄ! καὶ τόσην ὥραν νὰ μὴ τὸ συλλογισθῶ! . .

Τέλος πάντων ὁ Δημητράκης μετ' ὀλίγην ὥραν

διεβίβασε τὸ δῶρον του εἰς τὸν πρὸς ὃν ὄρον, συνοδευσας αὐτὸ μετὰ τῆς ἀκολούθου ἐπιστολῆς, ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην μετὰ δεκατριῶν ἀνορθογραφῶν. (Ἡ δευτέρα ἐκδοσις, ὡς βλέπετε, ἦτο, κατὰ τοὺς τύπους, ἐπνευξημένη.)

- α Κυρία μου!
- » Σὰς εὐχομαι ἀπὸ καρδίας νὰ περάσητε ὅλον » τὸ ἔτος, τὸ ὅποιον αὐριον ἀρχίζει, εὐθυμος καὶ » φαιδρὰ, μετὰ τὸ μειδίαμα εἰς τὰ χεῖλη. Σὰς πα- » ρακαλῶ δὲ νὰ δεχθῆτε ὡς ἐλάχιστον δεῖγμα τῆς » διηνεκοῦς μου ἀγάπης καὶ τῶν εὐλικρινῶν μου » αἰσθημάτων τὸ μικρὸν τοῦτο δῶρον, καὶ ἀναγι- » νώσκουσα αὐτὸ ἐνίοτε νὰ ἐνθυμῆσθε τὸν δωρη- » τὴν του καὶ
- » ὅλον ἰδικόν σας
- » Δημητράκη.

» Υ. Γ. Ὁ ἀνόητος βιβλιοδέτης ἐλησμόνησε νὰ » θέσῃ ἐπὶ τοῦ βιβλίου, ὡς τῷ εἶχον παραγγεῖλει, » τὸ χρυσοῦν σας ὄνομα· τὴν συγχώρησίν σας τὴν » ζητῶ ἐγὼ ἀντὶ ἐκεῖνου.

- » Ὁ αὐτός. »
- Η'.
- Καὶ τι παράδοξον.

Ἄν ἐπιθυμῇ ἤδη ὁ ἀναγνώστης νὰ μάθῃ τί ἀπίνθησε πρὸς ταῦτα ἡ φίλη τοῦ Δημητράκη, ἢ δεσποινίς Ἑλένη, ἕς ἀναγνώσῃ τὰ ἐξῆς·

- α Κύριε!
- » Ἡ κυρία ἀδελφῆ σας, τὴν ὁποῖαν εἶχον ἐρω- » τήσει πρὸ ἡμερῶν, πῶς τῇ ἐφάνη ἡ ἱστορίαι » τῆς *Matthildis*, τὴν ὁποῖαν τῇ εἶχον δανείσει, » μ' ἀπήντησεν ὅτι τὴν ἀναγινώσκει ἐπὶ τοῦ πα- » ρόντος ὁ ἀδελφὸς σας Κύριος Σωκράτης. Δὲν ἐπι- » θυμῶ, βεβαιωθῆτε, νὰ γίνω ἀφορμὴ, ὅπως ἡ γεν- » ναιοδωρία σας στερήσῃ τὸν ἀδελφόν σας τῆς ἀ- » ναγνώσεώς του. Σὰς ἐπιστρέφω λοιπὸν τὸ δῶρον » σας, διὰ νὰ τὸ δώσετε εἰς τὴν κυρίαν Χαρίκλειαν, » βεβαιούντες αὐτὴν συγχρόνως ὅτι καὶ αὐτῇ ἡ ἰ- » διά καὶ ὁ Κύριος Σωκράτης δύνανται νὰ τὸ ἀ- » ναγνώσωσιν ἐν ἀνέσει, καθ' ὅσον δὲν μοὶ ἀναγ- » καιοῖ ἐπὶ τοῦ παρόντος.

- » Ἑλένη. . . »
- Θ'.

Τί ἔκαμει ὁ Δημητράκης μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης;

Ὁ ἥρωος μου, ἀναγνώσας τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἤνοιξε τόσον πολὺ τὸ στόμα του, ὥστε ἠδύνατό τις νὰ μετρήσῃ ἕνα πρὸς ἕνα τοὺς κατετραμμένους ἐκ τῆς καταχρήσεως τῶν γλυκυμάτων ὀδόντας του.

A. Αρσάκης.

ΑΡΣΑΚΕΙΟΝ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΟΝ.

—οοο—

Αί ενιαύσιαι εξετάσεις του Παρθεναγωγείου τούτου, περί των και πέρυσιν εγγράφημεν (1), ε- παρελήφθησαν και κατά το ενιστώδες έτος, τετρά- κικ παραστάσης εις αυτάς της Μεγαλειωτάτης προστάτιδος αυτού. Η συγκατάβασις αυτή της Βασιλέως δεικνύει δύο τινα πρώτον ότι περὶ πολλοῦ ποιῆται τὴν ἀγωγὴν τοῦ γυναικείου γύ- λου, και δεύτερον ότι ἡ γειρομένη πρόδοσις κατέ- στη ἀξία της βασιλικῆς αὐτῆς ἐπιδοκιμασίας.

Τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῶν εξετάσεων, ὁ τῆς ἐπὶ τῶν Σχολείων ἐπιτροπῆς εἰσηγητής, ἀπή- γειλε λόγον, τὸν ὁποῖον δημοσιεύομεν ὅπως μί- θωσιν ἐξ αὐτοῦ οἱ ὁμογερεῖς ὁποῖα ἡ ἠθικὴ και δια- ροητικὴ κατάσταση τῶν ἐν τῷ Ἀρσακείῳ ἐκπαι- δευομένων. Πρὸς πλείονα δὲ πληροφορίαν τῶν περιεργῶν, παραθέτομεν και τοῦ ἐτέρου λόγου, τὸν ὁποῖον ὁ αὐτὸς εἰσηγητής ἐξεφώνησε τὴν 31 'Ιαν. 1860, ἠρώπιον της γενικῆς συγελύσεως τῶν μελῶν της Φιλεπ. ἑταιρίας, ἀποσπάσματα τῆα. Εἰς ἡμῶν δὲ μόνη ἀπολείπεται ἡ προσθήκη, ὅτι ὅσοι γενναῖα και ἀν' ὑπάρχει ἡ προαίρεσις τοῦ

ἰδρυτοῦ τοῦ παρθεναγωγείου Κ. Αρσάκη, ὁδὸν κρατῶν και σύντομος και ἀν' ὑποθετῆ ἡ προστασία της Βασιλέως, αἱ ἀνάγκαι τοῦ καταστήματος τού- του εἶναι τοσαῦται, και τοσαῦτον ἐπανδύονται ἀ- διακόπως διὰ τὰς γινομένας μάλιστα βελτιώσεις, ὥστε εἴπερ ποτὲ ἀπαιτεῖται ἡ φιλοτίμος συνδρομὴ τῶν ὁμογεῶν. Ἀυστυχῶς ὁμως αὐτὴ πρὸ πολλοῦ ἔπαισι σχεδόν, οὐχὶ δι' ἑ.λ.λεψιν ζήλον, ἀλλὰ διότι οἱ πλείστοι νομίζουσιν ὅτι δαπανᾷ και εἰς συντήρησιν αὐτοῦ ὁ ἰδρυτής τούτου ὁμοῦ, ὡς ἔτροπὴ πᾶς τις εὐκόλως, δὲν γίνεται διότι ἡ ἔτησία δαπά- νη ἀναβαίνει πολλὰκις και εἰς 150 χιλ. δρ. ὥστε και εἰς τὸν ἔξορτα τὴν ἀγαθωτέραν τῶν προαιρέ- σιων εἶναι ἀδύνατος τιμωτὴ χορηγία. Ἀναγ- καιοτάτη ἄρα ἡ ἐξακο.λοῦθησις της φιλοτίμου συν- δρομῆς τῶν ὁμογεῶν, τὴν ὁποῖαν ἐξαιτούμεθα τῶσφ μάλιστα ἐπιτόπως, ὅσφ πλοσιωτέροι ἀπο- βαίνουσιν ἑσημέραι οἱ ἐκ τοῦ Ἀρσακείου παρθε- ναγωγείου καρποί.

Ἴδὸν τὰ ἀποσπάσματα τοῦ πρώτου λόγου τοῦ Κ. Μελλῆ

α Ἡ δὲ Συνέλευσις αὐτὴ εὐχαρίστων, ἐλπίζομεν, θέλει πληροφορηθῆ ὅτι μία παλαιὰ εὐχὴ και ἐπι- θυμία τῶν προγενεστέρων Διοικητικῶν Συμβου- λίων της ἑταιρίας ἐπραγματοποιήθη κατά τὸ ἔδῃ ἀρξάμενον Σχολικὸν ἔτος. Πᾶσα ἀνάμιξις, πᾶσα

(1) Ὁρα φυλλάδ. 224 σελ. 182

αγίσις και συνάφεια τῶν ἐξωτερικῶν μετὰ τῶν ἐ- σωτερικῶν μαθητριῶν ἔπαυσεν εὐτυχῶς, και οὕτως ἐξέλιπον πάντα τὰ ἐκ της ἀναμίξεως ταύτης προκύ- ποντα προσκόμματα εἰς τε τὴν ἠθικὴν και διανοη- τικὴν προαγωγὴν τῶν ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ ἐκπαι- δευομένων.

Ἡ διαίρεσις αὐτὴ εἶχε βεβαίως πολλὰς τὰς τε ἐσωτερικὰς και ἐξωτερικὰς δυσκολίας, ἰδίως ὡς ἐκ της ἑλλείψεως τῶν ἀναγκαιῶν αἰθουσῶν, και ὡς ἐκ της ἀναγκαιοῦσις μεγαλητέρας δαπάνης, καθόσον και διδασκάλους και ἐπιμελητρίαις πλείονας ἀπῆ- ται. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα εὐτυχῶς ἐξωμαλύθησαν. Εὐχαρίστων δὲ δυνάμεθα νὰ σὰς διαβεβαιώσωμεν, Κύριοι, ὅτι τὰ εἰρηστά ἀποτελέσματα της δικι- ρίσεως ταύτης ἤρχισαν ἤδη ν' ἀναφαίνωνται, διότι αἱ μὲν ἐσωτερικαί, μὴ ἐπηρεαζόμεναι πλέον ὑπὸ τῶν ἐξωτερικῶν, συντονώτερον δὲ και εὐκολώτε- ρον ἤδη ἐπιτηρούμεναι, ἀναφαίνονται ὁσημέραι και περὶ τὰ μαθήματα τῶν ἐπιμελεστέρας, και περὶ τὰ ἤθη και τὴν συμπεριφορὰν τῶν κόσμαι και ἀξι- κταινοί αἱ δὲ ἐξωτερικαί, διὰ της τακτικῆς τῶν δι- δάκτρων πληρωμῆς, κατέστησαν και φιλομαθέστεραι και συνετώτεραι.

Ὁ χωρισμὸς αὐτὸς Κύριοι, ἐπέφερον, ὡς εἶπομεν, τὴν ἀνάγκην της αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐπι- μελητριῶν, ὧν καθῆκον δὲν εἶναι μόνον ἡ διηνεκῆς τῶν κορασιῶν ἐπιτήρησις, ἀλλὰ και ἡ τῶν ἐργο- χειρῶν διδασκαλία.

Ἀλλ' ὅπως αἱ ἐπιμελήτριάι ἐκπληρῶσι προση- κόντως τὰ σπουδαῖα αὐτῶν καθήκοντα, ἀπαιτεῖτο νὰ γνωρίζουσιν ἀκριβῶς ταῦτα, προσέτι δὲ και τὸν τρόπον της ἐκπληρώσεως αὐτῶν. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τούτον τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιόν σας, Κύριοι, συνέταξε και ἐτύπωνσεν ὁδηγίαις λεπτομερεῖς, ὅπως μορφῶση και καθοδηγήση τὰς ἐπιμελητρίαις εἰς τὴν ἀκριβῆ τῶν χρεῶν τῶν ἐκπλήρωσιν, πρὸς ἐμπέ- δωσιν της πειθαρχίας, της τάξεως, της καθαριό- τητος, και της ἠθικῆς διαπλάσεως τῶν κορα- σιῶν.

Και ταῦτα μὲν περὶ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Ἀρσα- κείου. Ἀλλὰ τὸ προσωπικόν, Κύριοι, δὲν ἀπερρό- φησεν ὁλόκληρον τὴν προσοχὴν τοῦ Συμβουλίου σας, και ἐπομένως τὸ Διοικητ. Συμβούλιον ἐφρόν- τισε νὰ καταρτίση και διαβρῦθμίση τὸ ἀλληλοδα- κτικὸν ὡς σχολεῖον πρότυπον, τὸ ὁποῖον ἡ ἑται- ρία ὀφείλει νὰ διατηρῆ, ὅπως ἐν αὐτῷ καταρτίζον- ται προσηκόντως αἱ διὰ τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελ- μα προπαρασκευαζόμεναι μαθήτριάι. Πρὸς τὸν σκο- πὸν δὲ τούτον, και συμφώνως μετὰ τὰς διατάξεις τοῦ Ὁδηγοῦ, και ἀναλόγως τῶν μικρῶν διαστάσεων της αἰθούσης, ἠλαττώσαμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν αὐτῷ προτερομένων κορασιῶν τούτο δὲ ἀπῆ- ται ἐντόπως και ἡ υγεία και ἡ πρόδοσις αὐτῶν. Κα- τεσκευάσθησιν δὲ και ἐτέθησιν ἐν αὐτῷ τὰ ἀπα- τούμενα ἡμικύκλια, οἱ ἀναγκαιοὶ μαυροπίνακες, τὰ πλαίσια, οἱ ἀριθμητικοὶ πίνακες και αἱ ἀναγ- καῖαι ἐπιγραφαὶ και προσκλήσεις. Τοιοῦτοτρόπως δὲ καταρτίσθη ἤδη τὸ ἀλληλοδακτικὸν και πλεί-

ονας προόδους βεβαίως ὑπόσχηται εἰς τὰ ἐν αὐτῷ φοιτῶντα κοράσια, και πάντα τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς διδασκαλίαν και ἐφαρμογὴν τοῦ Ὁδηγοῦ παρέχει εἰς τὰς μαθητριάς ἐκείνας, ὅσαι προτιθενται νὰ ἐ- πιδοθῶν εἰς τὸ φιλάνθρωπον της διδασκαλίσεως ἐπάγγελμα.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος περὶ ἀλληλοδιδακτικοῦ, Κύ- ριοι, ἐπιτρέψατέ μας νὰ εὐχνηθῶμεν και πάλιν νὰ μὴ θραδύνη πλείοτερον ἢ παρὰ τῷ Ἀρσακείῳ ἀνε- γερτις ἀλληλοδιδακτικοῦ εὐρυχώρου, συμφώνως μετὰ τὰς ἐλπίδας δι' ὧν πρὸ πολλοῦ τρέφεται ἡ ἑται- ρία αὐτὴ.

Ἐπὶ δὲ τοῦ Προγράμματος τῶν μαθημάτων τοῦ Διδασκαλείου ἐγένοντο ἐφέτος αἱ ἐξῆς μεταβρῦ- θμίσεις:

1) Καθ' ὅλας τὰς τάξεις τῶν τε ἐσωτερικῶν και ἐξωτερικῶν ἐπεβλήθησιν ὀρθογραφικὰ γυμνάσματα, καθόσον αἱ γενόμεναι εξετάσεις ἀνεδειξαν τὰς πλεί- στας χωλαινούσας περὶ τὴν ὀρθογραφίαν.

2) Ἐκτὸς της πολιτικῆς ἱστορίας ἐθεωρήθη ἀ- ναγκαιὸν και τὸ μάθημα της ἱστορίας τῶν ἑλληνι- κῶν γραμμάτων. ὅπως αἱ ἐξεργόμεναι ἐκ τοῦ Ἀρσα- κείου ἑλληνίδες διδασκάλισσαι μὴ ὄσιν ἀμοιροὶ της προγονικῆς φιλολογίας. Τὸ δὲ μάθημα τούτο φιλοτί- μως ἀνεδέχθη ὁ ἀξιότιμος της ἑταιρίας διδάσκαλος Κ. Φουσκιδης.

3) Ἡ διδασκαλία της γαλλικῆς γλώσσης ἐπε- ξετάθη και εἰς τὰς πέντε τάξεις τῶν ἐσωτερικῶν, θεωρηθεῖσα ἀναγκαῖα και χρήσιμος εἰς πᾶσαν κα- λῶς ἀνατεθραμμένην Ἑλληνίδα.

Τὸ συμβούλιον προσέτι, Κύριοι, ἐκάνονισε τὸ ἐορτολόγιον τοῦ Καταστήματος, εἰσήγαγε τὰ ἀναγ- καῖα μαθητολόγια, και συνέταξε τύπον συμβολαίου, τὸ ὁποῖον, ὑπογραφόμενον κατά τὴν εἰσαγωγὴν τῶν συσσίτων ὑπὸ τῶν ἐγγυητῶν αὐτῶν ἐν ἰδίῳ ὀνό- ματι, ἐξασφαλίζει ἤδη τὴν τακτικὴν τῶν διδάκτρων ἀπότισιν.

Ἐκτὸν δὲ της υγείας και της καθαριότητος τοῦ Παρθεναγωγείου, και οἱ ἀναγκαιοὶ ἐν αὐτῷ νικτήρες κατεσκευάσθησιν, και τὸ ἀπαιτούμενον ὕδωρ ἀπαν- ταχοῦ εἰσήχθη, και τὸ θεραπευτήριον προσηκόντως κατηρτίσθη και ἀπὸ τοῦ λοιποῦ καταστήματος ἀ- πεχωρίσθη, και τὰ μαρμάρια ἐδάφη τῶν διαδρό- μων, τῶν κλιμάκων και τοῦ ἱεροῦ ναοῦ ἐκαλύφθη- σιν, και πρὸς ἀνανέωσιν τοῦ ἀέρος εἰς τὰς αἰθούσας τῶν παραδόσεων ἡ προσήκουσα πρόνοια ἐλήφθη.

ἘΣυναισθανόμενοι δὲ, Κύριοι, ὅτι ὁ οὐσιωδέστερος σκοπὸς τοῦ Παρθεναγωγείου τούτου εἶναι ἡ ἠθοποι- ησις τῶν ἐν αὐτῷ ἐκπαιδευομένων, οὐχὶ μόνον τὸν διαχωρισμὸν τῶν ἐξωτερικῶν ἀπὸ τὰς ἐσωτερικὰς πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον ἐπροκαλέσαμεν, ἀλλὰ και τῶν διδασκάλων και ἐπιμελητριῶν τὴν προσοχὴν και τὸν ζήλον ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἰδίως ἐπεστήσαμεν, και τὰς διατάξεις τοῦ κανονισμοῦ περὶ τῶν ἐν τῷ καταστήματι ἐπισκέψεων, και περὶ της ἐξόδου τῶν κορασιῶν μεθ' ὅλης της αὐστηρότη- τος ἐφηρμόσαμεν, ἀπαιτήσαντες ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐγγρά- φους αἰτήσεις τῶν ἐν Ἀθήναις γονέων ἡ ἐπιτρόπων ὁ-

πως κατὰ τὰς κανονισμένας ἡμέρας ἐπιτρέπωμεν τὴν ἐξοδὸν τωνεῖς μόνον δὲ τοὺς γονεῖς καὶ ἐπιτρόπους συγχωρήσαντες τὴν ἐν τῷ Παρθενωγαγείῳ ἐπίσκεψιν αὐτῶν.

« Αὐτῇ, ἐν περιλήψει, Κύριοι, εἶναι ἡ κατάστασις εἰς ἣν σὰς παραδίδομεν σήμερον τὸ Ἀρσακεῖον. Ἐλπίζομεν δὲ ὅτι δὲν θέλετε εὐρεῖ μαρνανθέντα εἰς χεῖράς μας τὸν ἐθνικὸν αὐτὸν κῆπον, τὸν ὁποῖον πρὸ ἐνὸς ἔτους παρεδώκατε εἰς τὴν φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν ἡμῶν. Ἐξ ὅλης δὲ ψυχῆς καὶ καρδίας εὐχόμεθα εἰς τοὺς διαδόχους ἡμῶν ὅπως βελτιώσωσι τὴν καλλιέργειαν αὐτοῦ, καὶ παραγάγῃσι καρποὺς ὠρίμους, οἵτινες θέλουν εὐφράνει τὴν καρδίαν τῆς φίλης ἡμῶν Πατρίδος! »

Ἰδοὺ καὶ ὁ λόγος τῆς 19 Ἰουλίου 1860.

« Μεγαλειοτάτη Ἄνασσα καὶ Σεβαστὴ Ὁμήγουρις! Ἐὰν ὁ Παρθενῶν, τὸν ὁποῖον ὁ Περικλῆς ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἀνήγαγε, σκοπὸν εἶχε νὰ μεταδώσῃ εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς τὸ ἀμίμητον κάλλος τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, πολὺ εὐγενέστερος, πολὺ ὑψηλότερος βεβαίως εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ νέου τούτου Παρθενῶνος, τὸν ὁποῖον ὁ μὲν πατριωτικώτατος ζῆλος τῆς Φιλεκαπαιδευτικῆς Ἑταιρίας ἐπροκάλεσεν, ὁ δὲ μεγάλθυμος Ἕλληνας Ἀρσάκης φιλοκάλως ἀνήγειρεν, ἡ δὲ Ἰμετέρα Μεγαλειότης ὑπὸ τὴν κραταιὰν αὐτῆς προστασίαν εὐμενῶς παρέλαβεν, ὅπως ἐξ αὐτοῦ διὰ τῆς διαπλάσεως χρηστῶν Ἑλληνίδων μεταδοθῇ καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν τὸ ἠθικὸν κάλλος τοῦ πολιτισμοῦ, τὸ ζωογόνον φῶς τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, τὸ θεῖον ἄρωμα τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς· διότι παρὰ πάντων ἤδη ἀνεγνωρίσθη ὅτι τὸ ἀλάνθαστον θερμόμετρον τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ πάσης οἰασθῆποτε κοινωνίας, εἶναι ἡ διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ κατάστασις τοῦ γυναικείου φύλου, οὐχὶ δὲ ἡ φθοροποιὰ πολυτέλεια καὶ τῶν ἠθῶν ἡ χαλάρωσις.

« Παρὰ πάντων δὲ συνομολογεῖται ὅτι ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων μοχλῶν πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι καὶ ἡ γυνή, αὐτὸ τὸ εὐγενέστατον πλάσμα τοῦ ὕψιστου, τὸ παντὸς ἄλλου ἐπιδεκτικώτερον τῶν δύο μεγάλων χριστιανικῶν ἀρετῶν, τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ἀγάπης, δι' ὧν ἡ ἀνθρωπότης βελτιοῦται, προοδεύει καὶ παρηγορεῖται· ἐὰν δὲ ὑπάρχῃ ἐπὶ τῆς γῆς φυλὴ χρεῖζουσα παρηγορίας, βελτιώσεως καὶ προόδου, αὐτὴ βεβαίως εἶναι ἡ πολυπαθὴς καὶ πρὸ αἰῶνων στενάζουσα φυλὴ τῶν Ἑλλήνων.

« Ἀσμένως δὲ παρατηροῦμεν ὅτι ὁ μέγας καὶ ὑψηλὸς σκοπὸς τοῦ Παρθενωγαγείου τούτου πληροῦσται, διότι οὐχὶ μόνον ἐξ Ἀνατολῶν ἐνταῦθα προσέρχονται καθ' ἡμέραν οἱ φιλάτων ἡμῶν ἀδελφοὶ ζητούντες καὶ λαμβάνοντες χρηστὰς διδασκαλίους, ὅπως δι' αὐτῶν ἐνισχύοντες τὸν καταπιεζόμενον ἑλληνισμὸν παρηγορῶνται ἐν τῷ μέσῳ τῆς πικρᾶς δουλείας, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀύστεως, ὅπου πολλοὶ τῶν ὁμογενῶν διασπάρησαν, συγνάει ἐντεῦθεν ζῆτον καὶ λαμβάνουν τὸ ζωο-

ρον τοῦ ἑλληνισμοῦ, ὅπως δι' αὐτοῦ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ξενιτείας διατηρῶσιν ἀσβεστον τὸ ἱερὸν πυρ τῆς πατρίδος.

« Δικαίως λοιπὸν κατ' ἔτος ἐπὶ τοῦ νέου τούτου Παρθενῶνος ἀναβαίνοντες ῥίπτομεν βλέμμα περιεργὸν ἐπὶ τοῦ παρελθόντος, ὅπως ἐξ αὐτοῦ προειωνισθῶμεν τὸ μέλλον. Ἐθε δὲ καὶ σήμερον εὐάρεστον ν' ἀνεύρωμεν τὸ παρελθόν, ὅπως εὐαρεστότερον ἀναφανῇ τὸ μέλλον, καὶ ἡ καρδία μας σκιρτήσῃ ἀπὸ χαρᾶν!

« Ἀλλὰ τὴν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος γενομένην ἐν τῷ Ἀρσακείῳ πρόδον, ὑπὸ τὴν διπλῆν αὐτῆς ἐποψίαν, τὴν τε ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν, θέλομεν θεωρήσει· διότι πεπεισμεθα ὅτι τὰ γράμματα ἀνευ ἀγωγῆς οὐδέποτε ὠφέλησαν· καθ' ὅσον ἡ μονομερὴς ἀνάπτυξις τοῦ νοῦ, παραμελουμένης τῆς καρδίας, προκαλεῖ, κατὰ τὴν γλῶσσαν τῶν ἱατρῶν, συμφορῆσιν ἐγκεφαλικὴν, ὑπερτροφίαν τοῦ ἐγκεφάλου, σπασμούς καὶ ἐπομένως θάνατον. Τὸ φῶς τῆς παιδείας, μόνον ὑπὸ τοῦ ἀγνοῦ ἐλαίου τῆς ἀρετῆς ζωογονούμενον, δύναται ν' ἀποπέμψῃ ἀκτῖνας ἰλαρὰς καὶ εὐφροσύνας· ἀλλῶς τυφλῶναι, κατακαίει καὶ πυρπολεῖ. Διὰ τοῦτο, καθὼς ἡ παγκόσμιος ἱστορία διδάσκει, τὰ ἔθνη ἀνευ δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν ἠθῶν καταρρέουσι καὶ καταστρέφονται· τὰ δὲ γράμματα καὶ ἡ ὑλικὴ δύναμις, οἱ νόμοι καὶ οἱ ἐλεύθεροι θεσμοὶ βεβαίως δὲν τὰ σώζουσι· διότι οἱ μὲν νόμοι καὶ οἱ θεσμοὶ, ὑπὸ τῶν ἠθῶν μὴ ἐνισχυόμενοι, εὐκόλως ἐμπαίζονται καὶ ὡς ἰσθὸς ἀράχνης διασχίζονται· τὰ δὲ γράμματα ἀνευ ἠθῶν σοφιστὰς καὶ δημαγωγούς ὀλετήρας εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας ἐγέννησαν· ἡ δὲ κοσμοκράτωρ Ῥώμη τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς ἀρετὴν ἀπολέσασα ἐπέσε πτωσὶν αἰσχράν.

« Οὐχὶ λοιπὸν τὰ γράμματα διὰ τὰ γράμματα, ἀλλ' ἡ διὰ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς θρησκείας ἠθικὴ ἀνύψωσις τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἃς εἶναι τὸ προσφιλέστερον καὶ κυριώτερον μέλημα παντός φιλοπάτριδος.

« Ἐπειδὴ δὲ πρὸ πάντων τῆς μητρὸς ἡ ἀγάπη καὶ τῆς παιδαγωγοῦ ἡ καρδία εἶναι αἱ κυριώτεραι πηγαί, ἐξ ὧν ἀπορρέει τῆς ἠθοποιήσεως τὸ σωτήριον γάλα, ἃς εὐφρανθῇ καὶ τῆς Ἰμετέρας Μεγαλειότητος ἡ εὐγενὴς ψυχὴ, ἃς εὐφρανθῇ καὶ ἅπασα ἡ σεβασμία αὐτῆ ὁμήγουρις πληροφορουμένη, ὅτι ἡ ἐν τῷ Ἀρσακείῳ διαπλάσις τῶν ἠθῶν προβαίνει θευμασίως. Τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα τοῦ χριστιανισμοῦ εἶναι ἀντιρρόητος ἡ πρώτη βῆσις πάσης ὀρθῆς ἀγωγῆς, ἡ ἀληθὴς πηγὴ πάσης κοινωνικῆς ἀρετῆς καὶ πάσης εὐδαιμονίας. Τὸ δὲ αἶσθημα τοῦτο καλλιεργούμενον καὶ ἀναπτυσσόμενον καθημέραν εἰς τὰς τρυφερὰς τῶν κορασιῶν καρδίας διὰ τε τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς προσευχῆς, ἐνισχυόμενον δὲ καὶ ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς ἀγαθότητος τῆς διευθυνούσης σήμερον τὸ Παρθενωγαγείον, ἀναδεικνύει προφανέστατα τοὺς ἀγλαοὺς τοῦ καρποῦ καὶ τὰ εὐάρεστά του ἀποτελέσματα.

« Ἀρκεῖ νὰ παρευρεθῇ τις ἐν τῷ Παρθενωγαγείῳ

κατὰ τὰς ὥρας τῆς προσευχῆς, καὶ νὰ ἴδῃ ἀφ' ἐνὸς τὴν προθυμίαν, μεθ' ἧς ἅπαντα τὰ καρσία προσέρχονται πρὸς ἐκπληρωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ των καθήκοντος, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ σέβας καὶ τὴν κατάνυξιν, μεθ' ὧν ἀναπέμπουσι πρὸς τὸν ὕψιστον θεομᾶς καὶ ἀθῶας δεήσεις· ἀρκεῖ, λέγω, νὰ ῥίψῃ τις βλέμμα ἐπ' αὐτῶν, καὶ θέλει πεισθῆ ὅτι τὸ θεῖον μύρον τοῦ χριστιανισμοῦ, θερμαινόμενον ἐντὸς τοῦ κόλπου των, ἤρχισε νὰ σχηματίζῃ περὶ αὐτῶν τὴν ἀρωματικὴν ἐκείνην ἀτμοσφαιραν, ἧτις παρακολουθοῦσα τὸν ἀληθῆ καὶ εὐσεβῆ χριστιανὸν καθ' ὅλον τὸν βίον του, εὐώδες ἐκπέμπει τὸ θεῖον τῆς ἀρώμα.

« Ἐὰν δὲ ἡ ὠραιότερα ἀπόρροια τοῦ χριστιανικοῦ αἰσθήματος εἶναι ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη, ἡ ὁμόνοια, ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἀρμονία, αἱ χριστιανικώταται αὐταὶ ἀρεταί, βασιλεύουσαι σήμερον ἐν τῷ Ἀρσακείῳ, ἀποχρώντως ἀποδεικνύουσι τὴν ἐν αὐτῷ ἀνάπτυξιν τοῦ αἰσθήματος τούτου.

« Μετ' εὐχαριστήσεως δὲ δυνάμεθα νὰ διαβεβαιώσωμεν πάντας ὅτι κοσμιότης καὶ φιλοκαλία, σεμνότης καὶ φιλοτιμία, φιλαλήθεια καὶ φιλοπονία χαρακτηρίζουσι τὰς ἐν τῷ Ἀρσακείῳ νεάνιδας.

« Τὴν ἠθικὴν δὲ ταύτην τοῦ Παρθενωγαγείου πρόδον ὀφείλομεν κυρίως εἰς τὴν σύντονον καὶ διηκεῖ ἐπιτήρησιν τῶν κορασιῶν ὑπὸ ἀξίων καὶ χρηστοτάτων ἐπιμελητριῶν, καὶ ἰδίως εἰς τὴν ἄοκνον, τὴν σεμνὴν, καὶ τὴν ἐμφορὰ Ἑλληνίδα, τὴν διευθύνουσαν σήμερον τὸ Παρθενωγαγείον διὰ τῆς φιλοτιμίας, διὰ τῆς συμβουλῆς, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ παραδείγματος, καὶ διὰ τῆς παντοδυνάμου γλυκύτητος τοῦ χριστιανισμοῦ.

« Δείγματα δὲ προφανῆ τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς φιλοκαλίας τῶν κορασιῶν δὲν εἶναι μόνον τὰ ποικίλα καὶ κομψὰ ἐργάσματα καὶ τὰ καλλιτεχνικά ἰχνογραφήματα, τὰ ἐρελεύοντα τοὺς ἐπαίνους τῶν φιλοκάλων θεατῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ διανοητικὴ πρόσδος, ἧτις ἀριθῶως ἐκ τῶν ἐξετάσεων προέκυψε.

« Καὶ τῷ ὄντι ἡ ἑλληνικὴ παιδεία, ἧτις καὶ τὴν διάνοιαν ἀνυψοῖ, καὶ τὴν καρδίαν ἐξευγενεῖ, καὶ τὴν αἴσθημα τοῦ καλοῦ διεγείρει, ἐκαλλιεργήθη εὐδοκίμως κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος καθ' ὅλας τὰς τάξεις τοῦ Ἀρσακείου· ὥστε οὐ μόνον αἱ ἀπολυόμεναι μαθήτριά τῆς πέμπτης τάξεως καλλιπέως καὶ ὀρθῶς ἐγραψάν, ἀλλὰ καὶ μαθήτριά τῆς πρώτης καὶ κατωτάτης τὸ εὐάρεστον τοῦτο καὶ πρωτοφανὲς φαινόμενον ἐπαρουσίασαν.

« Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἱερὰν ἱστορίαν, καὶ εἰς τὴν Κατήχησιν τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας ἀπύνησαν. Περισσότερα δὲ παρ' ἄλλοτε οἰκειότης ἀνεφάνη μεταξὺ τῶν Γεωγραφικῶν Πινάκων καὶ τῶν κορασιῶν μας. Διάφορα δὲ ἀριθμητικὰ προβλήματα μετ' εὐχερείας ἐλύθησαν. Ἐπίσης δὲ ἐκ τῶν ἐξετάσεων προέκυψεν ὅτι καὶ ἡ ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, καὶ ἡ μαθηματικὴ καὶ φυσικὴ γεωγραφία, καὶ ἡ ἑλληνικὴ καὶ Ῥωμαϊκὴ ἱστορία μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας ἐδιδάχθησαν.

« Ἡ γαλλικὴ γλῶσσα πρώτην ἤδη φορὰν ἀνεφάνη εὐτυχῶς ἐγκαθιδρυμένη εἰς ὅλας τὰς τάξεις τοῦ Ἀρσακείου.

« Ἡ δὲ Καλλιγραφία, ἧτις συνήθως ἀπεικονίζει τὰς ἠθικὰς διαθέσεις τοῦ γράφοντος, οὐσιώδη βελτιώσιν ἔλαβεν.

« Εἰς τὴν ἰχνογραφίαν τῶν προσώπων προσετέθη καὶ ἡ ἀνθογραφία καὶ ἡ τοπιογραφία.

« Τῆς δὲ προόδου τῆς τε ὀργανικῆς καὶ φωνητικῆς μουσικῆς μάρτυς αὐτίκως ἡ φιλόμουσος αὐτῆ ὁμήγουρις.

« Περιττὸν δὲ νὰ προσθέσω ὅτι καὶ ἡ ὑγεία, καὶ ἡ χάρις, καὶ αὐτὸς ὁ βηματισμὸς τῶν νεανίδων ἀριθῶως ἀποδεικνύουσι, ὅτι καὶ τῆς ὀρχηστικῆς καὶ τῆς γυμναστικῆς τὰ μαθήματα εὐχάριστα ἀποτελέσματα παρήγαγον.

« Εἰ δὲ καὶ εἰς τὴν ἀπονομὴν τῶν ἀπολυτηρίων, καὶ εἰς τοὺς προβιβάσιμους ὑπήρξαμεν αὐστηρότατοι, διότι μόνον ἐντὸς τῆς αὐστηρότητος ταύτης ἀνευρίσκομεν καὶ τῶν κορασιῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν εἰς ἃς ἀνήκουσι τὸ ἀληθὲς συμφέρον, καὶ τοῦ ἐθνικοῦ τούτου καθιδρύματος τὴν τιμὴν καὶ τὴν ὑπόληψιν, καὶ τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας τὴν ἀληθῆ ὠφέλειαν, δὲν ἐδιστασάμεν ὅμως ν' ἀπολύσωμεν καὶ τὰ δεκαπέντε ἐσωτερικὰ κοράσια τὰ ἀπαρτίζοντα ὁλόκληρον τὴν 5 καὶ ἀνωτάτην τάξιν.

« Ἐκ δὲ τῶν 36 ἐξωτερικῶν τῆς 5 τάξεως, 25 ἐνεκρίθησαν ἄξια ἀπολυτηρίου· ὥστε 43 Ἑλληνίδας χρηστὰς καὶ καλῶς συγκεκριημένους ἀποδίδει σήμερον εὐχαρίστως ἡ Φιλεκαπαιδευτικὴ ἑταιρία εἰς τοὺς κόλπους τῶν οἰκογενειῶν των, εἰς τὰς ἀγάλας τῆς Μεγάλης Πατρίδος, ἀποστόλους τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς, ἀποστόλους τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἀποστόλους τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ (1).

« Προβιβάσιμους δὲ ἄξια ἐκ μὲν τῶν ἐσωτερικῶν μαθητριῶν τῆς Δ, Γ, Β καὶ Α, τοῦ ἑλληνικοῦ, καὶ ἐκ τῆς ἀνωτάτης τοῦ ἀλληλοδιδασκτικοῦ 76 ἐνεκρίθησαν, 20 δὲ μόνον ἐθεωρήθη ἀναγκαῖον νὰ ἐνδιατρίψωσιν εἰς τὰ αὐτὰ μαθήματα, καὶ 5 ἕνεκα τῆς πασχούσης ὑγείας των δὲν ἐνεφανίσθησαν.

« Ἐκ δὲ τῶν ἐξωτερικῶν 154 ἐθεωρήθησαν προβιβάσιμοι, 94 ἔμειναν ἀπροβιβάστοι καὶ 35 δὲν ἐνεφανίσθησαν.

« Ἔστε ὅλα ἡμῶν ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ αἱ κριθῆσαι ἄξια προβιβάσιμου εἰσι 230.

« Τὰ δὲ ἐκπαιδευθέντα κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος κοράσια, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν τοῦ ἀλληλοδιδασκτικοῦ, εἰσι 544, ἐξ ὧν 122 ἐσωτερικὰ καὶ 389 ἐξωτερικὰ.

« Ἡ δὲ ἀναλογίη τῶν προβιβάσθειων οὐκ εἰς μὲν τὰς ἐξωτερικὰς 60 ταῖς ἑκατῶν, εἰς δὲ τὰς ἐσωτερικὰς 70 ταῖς ἑκατῶν, βεβαίως καὶ τῶν Ἑλληνίδων τὴν εὐφυίαν καὶ ἐπιμελείαν ἐπιμαρτυρεῖ, καὶ τῶν διδασκαλῶν καὶ διδασκαλιστῶν τοῦ Ἀρσακείου τὴν ἰκανότητα καὶ τὸν ἀξίεπαινον ζῆλον, καὶ τῆς

(1) Πέριστο μόνον 19 κοράσια ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ εἰσὶν κριθῆσαι ἄξια ἀπολυτηρίου.

διευθυνούσας καὶ τῶν Ἐπιμελητριῶν τὴν ἄσκον ἐπιτήρησιν βεβαίως.

«Ὅθεν ἂς ἐιπράσωμεν πανδήμως τὰς εὐχαριστίας ἡμῶν πρὸς τε τοὺς ἀξιότιμους διδασκάλους καὶ τὰς διδασκαλίσσας, καὶ πρὸς τὰς χρηστέας Ἐπιμελητρίδας, καὶ πρὸς τὴν ἀξιότιμον ὑποδιευθύντριαν, τῶν ὁποίων οἱ εὐγενεῖς ἀγῶνες τοιοῦτον εὐερέστως ἐστεφανώθησαν. Ἄς συγχαρώμεν δὲ συγχρόνως τὰ τε προβιβασθέντα καὶ ἀπολυθέντα κοράσια, διότι δι' ἐπιμελείας καὶ φιλοτιμίας καὶ τῶν οικογενειῶν τῶν τὰς γλυκυτάτας ἐλπίδας, καὶ τῆς μεγάλης πατρίδος τὰς δικαίας προσδοκίας ἀξιοπαίτως ἐδικαίωσαν.

«Καὶ εἰς μὲν τὰ ἀπολειπόμενα ἂς εὐχηθῶμεν ὥστε διὰ τῆς φιλοπονίας τῶν ν' ἀναφανῶσι καὶ αὐτὰ κατὰ τὸ προσεχές ἔτος ἀξίως προβιβασμοῦ· εἰς δὲ τὰ προβιβασθέντα ἂς εὐχηθῶμεν ὅπως καὶ αὐτῶν οἱ κόποι στεφανωθῶσι δι' ἀπολυτηρίων ἀρίστων.

«Εἰς δὲ τὰ ἀπολυόμενα σήμερον ἂς ὑπενθυμίσωμεν πρὶν ἀποχωρισθῶμεν αὐτά, ὅτι διὰ τῆς ἐν τῷ Ἀρσακείῳ εὐτυχούς ἀποπερατώσεως τῶν σπουδῶν τῶν, δὲν ἀπεπερατώθησαν καὶ πάντες οἱ ἀγῶνες αὐτῶν.

«Ναὶ! φίλταται νεάνιδες, ἐντὸς τοῦ Παρθεναγωγείου τούτου ἠγωνίσθητε καὶ ἐκοπιᾶσατε μόνον καὶ μόνον ὅπως προγυμναζόμεναι ἐνταῦθα ἀγωνισθῆτε εὐδοκίμως τὸν μέγαν καὶ δύσκολον τοῦ πρακτικοῦ βίου ἀγῶνα, ὅστις σᾶς περιμένει ἐξερχόμενος τοῦ Ἀρσακείου. Ἀλλ' ὅπως καὶ ἐκ τοῦ νέου τούτου ἀγῶνος ἐξέλθητε νικηφόροι, ἐξακολουθήσατε πάντοτε θερμαίνεσθαι ἐντὸς τοῦ κόλπου σας τὸ θεῖον ἄρωμα τῆς ὀρθοδόξου θρησκείας τῶν πατέρων σας.

«Φέρουσαι δὲ πάντοτε τὴν λευκὴν ἐσθῆτα τῆς σεμνότητος, καὶ ὠπλισμέναι μὲ τῆς ἀρετῆς τὴν σωτήριον θώρακα, μὲ τῆς φιλοπονίας τὸ παντοδύναμον ὄρου, καὶ μὲ τῆς φιλοπονίας τὴν ἀκαταμάχητον ἀσπίδα, εἰσελθετε μετὰ θάρρους εἰς τὸν μέγαν τοῦ βίου ἀγῶνα, καὶ ἡ νίκη σας θέλει εἶσθαι βεβαία, καὶ ἡ πατρίς μειδώσα θέλει σᾶς πλέξει στεφάνους, καὶ τῶν γηραιῶν γονέων σας οἱ ὀφθαλμοὶ θέλουσιν δακρῦσαι ἀπὸ χαρᾶν, καὶ ὁ Θεὸς θέλει σᾶς εὐλογῆσαι.

«Ἀλλὰ καὶ τότε ἐν τῷ μέσῳ τῆς χαρᾶς καὶ ἀγαλλιᾶσεως μὴ λησμονήσατε, κοράσια φίλτατα, τὸ Ἀρσακείον, αὐτὴν τὴν πρώτην κοιτίδα τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας σας. Ἐνθυμηθῆτε τότε τὸν φιλόανθρωπον καὶ γενναῖον καθιδρυτὴν τοῦ Παρθεναγωγείου σας, ἐνθυμηθῆτε τοὺς ὑπὲρ ὑμῶν εὐγενεῖς ἀγῶνας τῆς Φιλεκαπαιδευτικῆς ἑταιρείας, ἐνθυμηθῆτε τὴν μητρικὴν στοργὴν καὶ τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην μεθ' ἧν ἐνταῦθα σᾶς περιέβαλψαν καὶ σᾶς ἐξεπαίδευσαν, καὶ τὰ εὐγενῆ δάκρυα τῆς εὐγνωμοσύνης αὐθόρμητα ἂς βρέξωσι τὰ βλέφαρά σας.

«Ἀλλὰ πρὸ πάντων ποτὲ μὴ λησμονήσατε, κοράσια φίλτατα, ὅτι τῆς νεότητος καὶ τῆς καλῆς ἀγωγῆς σας προστάτις κραταῖα ὑπῆρξεν ἡ Μεγαλειότης τῆς Ἑλλάδος Βασίλισσα, καὶ ἐπομένως μετὰ βαθυτάτης εὐγνωμοσύνης ἀνακράξατε «Ζήτω ἡ Προστάτις ἡμῶν, Ζήτω ἡ Βασίλισσα τῆς Ἑλλάδος».

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

—οοο—

Ὁ Κ. Λούδ, μέλος τῆς ἑταιρείας τῶν Φιλαρχαίων (Dilettanti), περὶ τὰ γλυπτικά τοῦ Παρθενῶνος κοσμήματα ἀσχολούμενος, ἀνεκάλυψεν ὅτι τὸ τμήμα τὸ παρ' ἡμῖν σωζόμενον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ναοῦ κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος, εἶναι ὁ κορμὸς τοῦ ἀγάλματος τῆς ἡνιόχου ἧτις περιέχεται κατὰ τὴν γωνίαν ταύτην ἐν ταῖς ζωγραφίαις τοῦ Κάρρεῦ, ταῖς γενομέναις ὅταν τὰ ἀγάλματα τοῦ ἀετώματος τούτου ἦσαν σῶα, ἧτις δὲ ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων ἐπεκλήθη Νύξ ἡ Σιλῆν. Τὸ τμήμα τοῦτο εἶναι προτομὴ νέας γυναικός, ἑλλειπούς ἀπὸ τῆς ὀψύος, ἐχούσης δὲ ταινίαν διεσταυρωμένην ἐπὶ τοῦ στήθους, καὶ κίνησιν τοῦ σώματος κατὰ πολὺ ὁμοίαν πρὸς τὴν τῆς ἡνιόχου τοῦ δυτικοῦ ἀετώματος, ἧτις ὠνομάσθη Ἀμφιτρίτη. Ὁ Κ. Λούδ στήσας ἐν τῷ Βρετανικῷ Μουσείῳ τὸ γύψινον ἐμκαγεῖον τῆς προτομῆς ταύτης μεταξὺ τῶν ἐν πρωτοτύπῳ αὐτῷ διατηρουμένων κεφαλῶν τῶν ἵππων, αἵτινες ἐκόσμουσιν τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ Παρθενῶνος, καὶ τοῦ ἐξαισίου συμπλέγματος τῶν λεγομένων μοιρῶν, αἵτινες εἶποντο μετὰ τὸ ἄρμα καὶ τὴν ἡνιοχον, εὗρεν ὅτι αὐτὴ τῷ ὄντι εἶναι διὰ τε τὸ ὕψος καὶ τὴν συναρμοστικὴν τῆς συνθέσεως ἢ κατὰλληλος θέσις τῆς. Τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Κ. Λούδ, ἧτις οὕτω συμπληροῖ ἐν μέρος τῆς τοῦ λαμπροῦ ἐκείνου ἀετώματος συνθέσεως, δικαιολογεῖ ἡ θέσις εἰς ἣν τὸ σωζόμενον τμήμα κεῖται ἐπὶ τοῦ Παρθενῶνος.

Καὶ ἐτέραν δὲ συνεισφορὰν ἀξίαν λόγου προσέφερεν ὁ φιλόπονος καὶ ὀξυδερκής Κ. Λούδ εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ Φειδαϊκοῦ τούτου συμπλέγματος· ἐν τινὶ γωνίᾳ τῆς ἐλγινίας συλλογῆς ἔκειτο πρὸ ἡμισείας ἑκατονταετηρίδος παρεββημένον ἄμορφον τεμάχιον μάρμαρου, ἀφανὲς καὶ ἄχρηστον εἰς τὴν τέχνην. Τοῦτο ἐπιμελῶς ἐξετάσας, ἀνεκάλυψεν ὅτι εἶναι τὸ δεξιὸν σκάφος τοῦ ὠραίου καὶ κολλοσσικίου ἀγάλματος τῆς Νίκης, τοῦ ἀνήκοντος εἰς τὸ αὐτὸ ἀέτωμα, καὶ προσαρθήσας αὐτὸ εἰς τὸ κεκολοσθωμένον ἄγαλμα, εἶδε τὴν ἐπίνοιάν του προφανέστατα ἐπικυρουμένην, διότι καὶ αἱ ἀναλογίαι, καὶ ἡ σύνθεσις, καὶ ἡ τῶν πτυχῶν διάθεσις, τὰ πάντα ἤλεγχον τὴν ταυτότητα, εἰ καὶ τὸ σκέλος δὲν προσαρμόζεται ἀκριβῶς εἰς τὸ συνταγμένον μέρος τοῦ σώματος, διότι ὑπάρχει τινῶν δακτύλων ἀπόστασις μεταξὺ αὐτῶν, καὶ προσέτι ἡ τριβὴ ἐστρογγύλιος τὰ χεῖλη τοῦ θραύσματος. Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη εἶναι ἀσπαστὴ καὶ τοῖς ἀρχαιολόγοις καὶ τοῖς κλλιτέχναις, διότι συνεπλήρωσεν ἐν τῶν ἀναγκασιότατων καὶ σπανίων λειψάνων τῆς Φειδαϊκῆς γλυφίδος, ἐρ' οἷς σεμνύνεται καὶ τὸ κεκτημένον αὐτὰ Βρετανικὸν Μουσεῖον καὶ ἡ παραγαγούσα αὐτὰ Ἑλλάς.

ROBERTO EMMET.

(Ἡμερ. φυλλ. 235, 236, 237, 238, 239, 240, 244, 246 καὶ 247.)

—οοο—

Ἡ εἰδήσις τῆς ἀποστασίας τοῦ Δουβλίνου, ἐπέφερε ζωηρὰν συζήτησιν εἰς τὸ Παρλαμέντον τῆς Ἀγγλίας. Ἐπέπληξαν τὸν λόρδον τοποτηρητὴν καὶ τὴν διοίκησιν αὐτοῦ, καὶ τὸν κατέκριναν ἐπὶ ἀπαθείᾳ καὶ ἀνικανότητι. Ὁ λόρδος Κάστελριγ, ὁ σὶρ Οὐίλλιαμ Ἐλλιοτ, ὁ συνταγματάρχης Κρόφορ, ὁ σὶρ Ἰωάννης Οὐρόρτεσβυ ἔλαβον ὅλοι οὗτοι ἀλληλοδιαδόχως τὸν λόγον, προσέβαλον καὶ ὑπερασπίσθησαν τὴν κυβέρνησιν. Ὁ σὶρ Ἰωάννης Οὐρόρτεσβυ προέβη καὶ μέχρι τῆς προτάσεως τοῦ νὰ ἐνάξωσι τὸν λόρδον τοποτηρητὴν εἰς τὸ δικαστήριον. Δὲν ἠδύναντο ν' ἀρνηθῶσιν ὅτι τρομερὰ συνωμοσία ἐξυφάνθη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του, καὶ ὅτι οὗτος οὔτε κἀν ὑπωπτεύθη περὶ αὐτῆς. Ὁ Κ. Καριδὲν ἀπεκρίθη ὅτι σπουδαιότατον ἦτο νὰ μὴ παραδεχθῶσιν ὅτι ἡ πρωτεύουσα τῆς ἱρλανδίας ἔφρασεν εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ νὰ πείσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀποστατῶν τοῦτο ἤθελεν ἐγκαρδιώσει τὴν ἀποστασίαν καὶ τὴν προδοσίαν καθ' ὅλην τὴν ἑκτασίαν τοῦ βασιλείου. Ὁ λόρδος Κάστελριγ ἐβεβχίωσεν ὅτι ἐμεγαλοποίησαν τὸν κίνδυνον. Ἦτο ψευδὲς ὅτι ἡ κυβέρνησις εὐρέθη ἀνεὶ προπαρασκευῶν ὅτε ἡ ἀποστασία ἐξερράγη. Ἐζήτησε τὴν ἀδειαν νὰ ἀναίρησθαι τοῦτο δι' ἀποδείξεων. Ὁ λόρδος τοποτηρητῆς προειδοποιήθει πρὸ πολλῶν ἡμερῶν περὶ τῆς φρικτῆς ταύτης συνωμοσίας, ἐγκαίρως ἔλαβε τὰ μέτρα αὐτοῦ. Ὁ λόρδος Κάστελριγ, χωρὶς νὰ προκληθῆ ἔδραξε τὴν εὐκαιρίαν ταύτην, ὅπως ὑπερασπίσθαι τὴν διαγωγὴν τῆς κυβερνήσεως κατὰ τὸ 1798. . . . «Ὁὐδέποτε ἀνταρσία ἀνεστάλη τόσο ταχέως καὶ μετὰ τόσο ὀλίγης ἀυστηρότητος. . . .» Τὸ ὑπουργεῖον ἔφερε τὴν ἐπιούσαν δύο βουλευμάτα, ἅτινα ἀμέσως ἐψηφίσθησαν· καὶ διὰ τοῦ μὲν πρώτου καταδικάζετο εἰς ἀργίαν τὸ *habeas corpus*, τὸ ὅποιον τῆ ἀληθείᾳ ὑπῆρξεν αἰτίοτε ἐν ἱρλανδίᾳ ἀπλοῦν ὄνομα, τὸ δ' ἔτερον ἐπέβαλε τὸν στρατιωτικὸν νόμον καθ' ὅλην τὴν χώραν. Αἱ κεφαλαὶ τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἀποστασίας ἐτέθησαν ὑπὸ τιμῆν, καὶ ἀμοιβὴ ἐψηφίσθη εἰς ὄντινα ἤλεον ἀνακαλύψαι τοὺς δολοφόνους τοῦ λόρδου Κιλαρδεν.

Μ' ὅλας τὰς προσπάθειας τῶν συνωμοστῶν ἵνα σταματήσωσι τὸ κίνημά των, μερικαὶ τινες ἀποστασίαι ἐξερράγησαν· πάραυτα τὰ στρατοδικεῖα ἤρχισαν τὸ ἔργον αὐτῶν· αἱ φυλακαὶ ἐνεπλήσθησαν, αἱ κεφαλαὶ ἐκτελέσθη μετὰ ταχύτητος διεδέχοντο ἢ μίαν τὴν ἄλλην· ἀθῶοι καὶ ἐνοχοί, πάντες ὅσοι παρίσταντο ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων τούτων τῆς θρησκείας δικαιοσύνης, ὅλοι ἀδικαικῶς καταδικάζοντο εἰς θάνατον. «Τὸ μεγαλύτερον κακὸν ἀποτυγχανούσης ἀποστασίας ἐν τῷ τόπῳ ἡμῶν, λέγει ὁ Γράτταμ, γεννᾶται ἐκ τοῦ ἀγρίου τρόμου καὶ τῆς νομίμου σφαγῆς ἣν προκαλεῖ ἐκείνη.» Ἐνῷ ὁ Ροβέρτος ἔμμετ ἐκρύπτετο, συνέλαβε τὴν παράδοξον ἰδέαν, τὴν ὁποίαν ὅμως καὶ δὲν ἐξετέ-

λεσε, νὰ ἀπευθύνῃ ἀνώνυμον ἐπιστολὴν πρὸς τὴν κυβέρνησιν, ὅπως πείσῃ ταύτην νὰ ἀναστῆλῃ τὰς ἐκδικήσεις τῆς. Ἀπόσπασμα τῆς ἡμετέρας ἐκείνης ἐπιστολῆς ἀνεγνώσθη ἐν τῇ δίκῃ αὐτοῦ. «Περὶ τῆς παρουσίας συνωμοσίας, ἔλεγεν οὗτος, ἡ κυβέρνησις χρεωστῆ νὰ ἀναγνωρίσῃ ὅτι οὐδὲν γινώσκει, ἢ σχεδὸν οὐδέν. Ἐάν διὰ τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀνακαλύψεων αὐτῆς δὲν ἐκφοβίξῃ, νομίζει ὅτι διὰ τῆς ἀυστηρότητος τῶν τιμωριῶν τῆς τοῦλάχιστον θὰ ἐμπνεύσῃ φόβον; Μήπως ὁ συνωμοτῆς περιμένῃ σήμερον νὰ μάθῃ ὅτι ὁ κατὰ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως συνομνύων ἐκθέτει εἰς κίνδυνον τὴν ζωὴν αὐτοῦ; Τὰ ἀπειρα περὶ τούτου παραδείγματα ἤρκεισαν ὅπως τὸν διδάξωσι, καὶ ἐάν τὰ παραδείγματα ταῦτα ὑπῆρξαν ἀνεπαρκῆ, ἀν αἱ βάσανοι καὶ ἡ πληθὺς τῶν θυμάτων δὲν ἐνεπλήσαν τρόμου τοῦς ἱρλανδοῦς, ποία τις εἶναι ἡ πρόθεσις τῆς κυβερνήσεως; Θυσιάζουσα ἀδύνατα, ἀφανῆ, μεμονωμένα τινὰ πρόσωπα, ὀλίγα μόνον νήματα κόπτει ἐκ τῆς ἀπεράντου συνωμοσίας, ἧτις ἔλαθεν αὐτὴν μέχρι σήμερον. Οἱ ἠνωμένοι ἱρλανδοὶ εἰσὶν ἀποφασισμένοι ταχέως ἢ ἀργὰ νὰ ἐλευθερώσωσι τὸν τόπον αὐτῶν. Θέλουσι περιμένειν καιρὸν ἀρμόδιον. . . .» Ἐνταῦθα ἡ ἐπιστολὴ διεκόπτετο.

Ὁ Ροβέρτος, κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, ἠδύνατο νὰ σωθῆ· ἀλλ' ὁ πόθος τοῦ νὰ μὴ ἀφήσῃ τὸν τόπον εἰς ὃν ἡ νέα Κύρραν κατώκει, ἴσως δὲ καὶ ἡ ἐλπίς τοῦ νὰ ἐπαναλάβῃ ὁσονοῦπω εὐτυχέστεραν τινὰ ἀπόπειραν, τὸν ἀνεχαίτισαν δυστυχῶς μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς κρατήσεώς του. Ὁ ταγματάρχης Σιρ, ὅστις εἶχεν ἀποκαλύψει καὶ συλλάβει τὸν λόρδον Φιτζ Γεραλδον, ἐπεδόθη καὶ εἰς τοῦ Ροβέρτου τὴν καταδίωξιν. Κατὰ πρῶτον διέβη εἰς Butler field Lane. Ἡ μὲν φωνεῖα εἶναι ἐδῶ, α εἶπεν εἰς χωρῶν εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ Ροβέρτου ἔμμετ, τὸ πτηνὸν ὅμως ἐπέταξε. «Τρεῖς ἡμέρας μετὰ ταῦτα ἡ οἰκία τῆς μιστρῆς Πάλμερ περιεκυκλώθη ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας. Ὅτε δὲ ὁ ταγματάρχης εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν του, ἡ μικρὰ θυγάτηρ τῆς μιστρῆς Πάλμερ εἶρεξε νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν Ροβέρτον, εὐρισκόμενον εἰς τὸ γέφυμα. Ἀμέσως οὗτος ἐδοκίμασε νὰ δραπετεύσῃ διὰ τινος πρὸς τὸν κῆπον θύρας, καὶ νὰ φύγῃ εἰς τὴν πεδιάδα. Κατὰ διαταγὴν ὅμως τοῦ ταγματάρχου, ὅστις τὸν εἶδε φεύγοντα, ὁ σκοπὸς ὁ φυλάττων τὴν οἰκίαν, ἔτρεξε κατόπιν, καὶ σημαδεύσας αὐτὸν τὸν ἐπλήγωσε διὰ τοῦ πιστολίου εἰς τὸν ὄμον. Τότε ὁ Ροβέρτος ἔμμετ παρεδόθη, εἰπὼν ὅτι ὀνομάζεται Κούνιγκαμ. Ἡ στολὴ αὐτοῦ ἦτο ἐπὶ τῆς κλίνης του· ἐπὶ τινος δὲ ἐδρας, πλησίον τῆς κλίνης, τὸ σχέδιον διακοπείσης ἐπιστολῆς. Ὁ ταγματάρχης πλησιάζας τὸν αἰχμαλώτον, ἐνασχολούμενον νὰ σφουγγίσῃ τὸ ἐκ τῆς πληγῆς αὐτοῦ βέον αἷμα, τῷ ἐζήτησε συγγνώμην διὰ τὴν τραχύτητα μεθ' ἧς ἐβιάσθη νὰ τὸν μεταχειρισθῆ. Ὁ δὲ Ροβέρτος τῷ ἀπεκρίθη ὅτι ἐν καιρῷ πολέμου ὅλα εἶναι συγκεχωρημένα (all was fair in war). Ὀλίγον μετὰ ταῦτα, διέτρεχε τὸ πλῆθος τὸ ὅποιον περιεκύκλωε τὴν αἰ-

κίαν, ακολουθούμενος υπό του ταγματάρχου και των αξιωματικών αυτού, μη δεικνύων, λέγει τις των παρευρεθέντων, μήτε φόβον μήτε ταραχήν, αλλά διατηρών την γαλήνην και την αξιοπρέπειαν δι' ὧν διεκρίθη πάντοτε ὁ ἀληθῶς ἐκτακτος ἐκείνος νέος. Τὸν ὠδήγησαν εἰς τὸ φρούριον, ὅπου ἀναγνωρισθεὶς ὑπὸ τινος τῶν ἀρχαίων συμμαθητῶν του, ἐνόμισε περιττὸν νὰ κρύψῃ πλέον τὸ ὄνομα του. Ὁ πρῶτος ὅστις τὸν παρετήρησεν εἰσερχόμενον εἰς τὴν αὐλὴν τῆς φυλακῆς, ἦτο ἡ Ἄννα Δελβίνου. « Παρ' ὀλίγον νὰ πέσω κατὰ γῆς ὅτε τὸν εἶδον, λέγει αὐτῇ ἐπέρασε πλησίον μου βραδίῳν ταχέως, καὶ ἐπεριφέρετο εἰς τὴν αὐλὴν ὡς νὰ μὴ με εἶχε ποτὲ ἰδεῖ· ἀλλ' ἐγώ, ἥτις καλῶς ἐγνώριζον τὴν φυσιογνωμίαν του, διέκρινα ἀπὸ τὸ ἀνεπαίσθητον μειδιάματά του ὅτι με ἀνεγνώρισεν. »

Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν σύλληψίν του, ἔγραψε πρὸς τὴν νέαν Κύρραν. Ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ ἐκείνῃ ἐπιστολῇ, ὠμίλει καὶ περὶ πολιτικῶν καὶ περὶ ἔρωτος, καὶ ἔλεγεν ὅτι ἐπιθεωρῶν ὅλην τὴν διαγωγὴν του, δι' ἑν μόνον ἐμέμφετο ἑαυτὸν, δι' ἔλλειψιν φρονήσεως· ἀπέδιδε δὲ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἀποστασίας εἰς τὴν μετριότητα τῆς διοικήσεως τοῦ λόρδου Ἄρδουϊν, τὴν ὁποίαν ὠνόμαζε « δολίαν μετριότητα. » Ὁ δεσμοφύλαξ εἰς ἃν ἐνεχειρίσθη τὴν ἐπιστολὴν, καὶ ὅστις ὑπεσχεθῆ, χάρις εἰς ἀξιόλογον χρηματικὴν ἀμοιβὴν δοθεῖσαν αὐτῷ, νὰ τὴν φέρῃ εἰς τὸν πρὸς ἃν ὄρον, τὴν παρέδωκεν εἰς τὸν εἰσαγγελεῖα. Ἄμα πληροφορηθεὶς τοῦτα ὁ Ροβέρτος, ἐταράχθη φοβηθεὶς μὴ ἐνέβαλεν εἰς κίνδυνον τὴν ἐρωμένην του· γνωρίζων δὲ ὅτι ἐφοβοῦντο τὸ ἀποτέλεσμα τῆς εὐγλωττίας του εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ δικαστηρίου καὶ εἰς τὴν λαϊμητόμον, ἔγραψεν ἀμέσως εἰς τὸ ἰδιαιτερον συμβούλιον, λέγων· « Ἠδίκησα νέαν κόρην ἀθῶαν· καὶ εἰάν με ὑπόσχεσθε ὅτι δὲν θέλετε βλάψαι τὴν οἰκογένειαν αὐτῆς, θὰ συγκατανεύσω νὰ ὁμολογήσω ἑμαυτὸν ἔνοχον, καὶ νὰ ἔλθω εἰς τὴν λαϊμητόμον χωρὶς καὶ λέξιν νὰ προφέρω εἰς ὑπεράσπισίν μου· ἀλλ' εἰάν με ἀρνηθῆτε τοῦτο, εἶμαι ἀποφασισμένος νὰ ὁμιλήσω πρὸς τὸν λαόν, καὶ νὰ μεταχειρισθῶ ὅλας μου τὰς δυνάμεις μετὰ τῆς μεγαλητέρας εὐσταθείας. » Τὴν ἐπαύριον ἐγένετο ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Κύρραν ἔρρευσα, κατ' ἐντολὴν τοῦ εἰσαγγελεῖως, καὶ φήμη διεσπάρη ὅτι ὁ περιώνυμος δικηγόρος ἦτο μέτοχος τῆς συνωμοσίας. Παρὰ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ εὗρον τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ροβέρτου, καὶ, « τότε μόνον, λέγει ὁ Ριχάρδος Κύρραν, ἔμαθεν ὁ πατήρ τὸ ὀλέθριον πάθος τῆς θυγατρὸς του. » Ὁ Κύρραν ὠργίσθη εἰς ἄκρον διὰ σχέσιν ἢν δὲν ἐπέστρεψεν ἦτο χαρακτηρὸς ἀγεράχου καὶ σκληροῦ. Ἡ ψευδὴς θέσις εἰς ἣν ἡ ἀνακάλυψις αὐτῆ τὸν ἔθετεν ὡς δημόσιον ἄνδρα, αἱ γεννηθεῖσαι ὑποψαίαι, ἡ ὑποχρέωσις εἰς ἣν εὐρέθη τοῦ νὰ παρῆρσιασθῇ ἐνώπιον τοῦ ἰδιαιτέρου συμβουλίου, καὶ νὰ δικαιολογηθῇ, ὅλα συνέτρεξαν ὅπως ἐπαυξήσῃ τὴν ὀργὴν του. Ἡ ἀτυχὴς Σάρρα Κύρραν ἐξώσθη τῆς πατρικῆς οἰκίας, μεθ' ὅλας τὰς ἰκεσίας τοῦ εἰσαγγελεῖως, τοῦ κυρίου Standish O Grady, ὁ ὁποῖος ἀντὶ νὰ δειχθῇ αὐστηρὸς πρὸς τὸν πατέρα,

ἐμασίτευσε ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς. Ὀλίγον πρὸ τῆς δίκης τοῦ Ροβέρτου, ὁ εἰσαγγελεὺς, ἐνεργῶν τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς συνέντευξιν μετὰ τῆς νέας Κύρραν· ἀλλὰ τὴν μετεχειρίσθη, λέγει ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς, μετὰ τσαύτης γλυκύτητος καὶ ἐπιεικειᾶς, ὥστε μετέβαλε τὴν ἐπίσημον ταύτην συνέντευξιν εἰς παρηγορητικὴν ἐπίσκεψιν. Ἀφήκε τὴν ταλαίπωρον πλήρη εὐγνωμοσύνης, βεβαιῶν ὅτι τὴν μετεχειρίσθη μετὰ πατρικῆς στοργῆς. »

(Ἔττειται συνέχεια.)

ΟΙΚΟΣΗΜΟΝ ΜΕΤΑΞΑ.

Τὸ παρατιθέμενον οἰκόσημον ἀνήκει τῇ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καταγομένη οἰκογενεῖᾳ Μεταξᾶ, τῇ πρὸ τετρακοσίων περίπου ἐτῶν ἀποκατασταθείσῃ ἐν Κεφλληνίᾳ, ὅπου μέχρι σήμερον διατηρεῖ σημαντικὴν ἐπιρροὴν τε καὶ περιουσίαν, καὶ ὅθεν μετέβη καὶ εἰς Ἑλλάδα. Τὸ οἰκόσημον σύγκειται ἐκ κυανοῦ θυρεοῦ ἐμπεριέχοντος ἀργυρᾶν περιστερὰν ἰσταμένην ἐπὶ ὕδρογειοῦ σφαιρας, καὶ φέρουσαν διὰ τοῦ βράμφους ἀργυροῦν κλάδον ἐλαίας, τὸ δὲ στέμμα ἔχει ἐννέα ἐπιφύσεις ἀποληγούσας εἰς μαργαριτινοὺς σφαιρας καθὼ κόμητος. Δύο γόνοι τῆς οἰκογενεῖας ταύτης, ἦτοι ὁ Ἀναστάσιος καὶ ὁ Ἄγγελος, συνεξοστράτευσαν μετὰ τοῦ Φραγκίσκου Μοροσίνου εἰς Πελοπόννησον, διακριθέντες ὡς ἀρχηγοὶ σώματος Κεφλληνῶν. Κατὰ δὲ τὸ 1691 ἔτος, ἐπὶ τοῦ Δουκὸς τῆς Ἑνετίας Ἐ. Μοροσίνου, ἔλαβον παρὰ τῆς ἐνετικῆς πολιτείας οἱ ἀδελφοὶ Ἀναστάσιος καὶ Ἄγγελος τὸν τοῦ Κόμητος τίτλον, ὅστις ἀπεδόθη καὶ εἰς τοὺς κατιόντας αὐτῶν, διὰ πράξεως τῆς Ἰονίου βουλῆς κατὰ τὴν 3 Ἰουνίου 1840. Τὸν τίτλον τοῦτον ἔδωκεν ἡ Ἑνετία εἰς τὸν Ἀναστάσιον καὶ Ἄγγελον ἐνεκα τῶν ἀξιολόγων αὐτῶν ἐν τῷ κατὰ τῆς Τουρκίας πολέμῳ στρατιωτικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ χρηματικῶν θυσιῶν. Ὁ ἐπαξίως δὲ τιμηθεὶς τῆς γενικῆς ἐν Ἑλλάδι πολιτογραφήσεως ἀντιστρατήγος Ἀνδρέας Μεταξᾶς, εἶναι δισέγγονος τοῦ Ἀναστασίου, ὁ δὲ γνωστός ἀγωνιστὴς Κωνσταντῖνος Μεταξᾶς δισέγγονος τοῦ Ἀγγέλου.

Υ. ΔΕΚΙΓΑΛΛΑΣ.